

Explaining the Role of social capital in the Realization of social resilience during the corona Pandemic A case study of Ahvaz Metropolis

Seyyede Shabnaz Ettehad ¹, Jamileh Tavakolinia ²✉, Mohammad Rahim Ranama ³

1. Department of Human Geography and Science, Faculty of Earth Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

Email: s_ettehad@sbu.ac.ir

2. Department of Human Geography and Science, Faculty of Earth Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

Email: j_tavakolinia@sbu.ac.ir

3. Department of Geography, Faculty of Letters and Humanities, Ferdowsi University, Mashhad, Iran

Email: rahnamarahim@gmail.com

Article Info

Article type:
Research Article

Article History:

Received:

3 February 2023

Received in revised form:

1 April 2023

Accepted:

6 May 2023

Keywords:

Food Security,
Good Governance,
Thematic Analysis,
Meta-Analysis

ABSTRACT

The problem of food supply is always considered one of the important biological problems of humans. People's lives, whether they live in the village or the city, have a set of challenges and advantages. In this sense, food is not an exception and faces possible issues in different production, distribution and consumption stages. Only now, theories, gatherings, studies, and various laws and regulations have been prepared and presented in this direction to satisfy basic human needs with minimum difficulty. However, this goal has yet to be fully achieved successfully. Identifying and knowing the causes of this problem requires knowing and gaining comprehensive knowledge from a theoretical, experimental and research point of view in order to clarify possible gaps and gaps. Therefore, in the current research, these three types of studies have been carried out in three layers of attitude, research materials and methods to identify the dimensions of food security and its evolution and examine how it can be adapted to regulations, policies and laws. Moreover, by analyzing and reviewing the previous studies in this field and comparing these three studies, identify the knowledge, experimental and research gap in food security. Hence, the mixed research method includes a library-review study, thematic analysis and meta-analysis. Based on the research results, the knowledge base of food security, which includes availability, access, consumption and good governance, is different from the experimental and research base, and there is a deep and significant gap between scientific and research studies. Updating the laws and policies and conducting applied research focusing on good food governance is one of the solutions that can cover this gap.

Cite this article: Ettehad, S. Sh., Tavakolinia, J., & Ranama, M. R (2023). Explaining the Role of social capital in the Realization of social resilience during the corona Pandemic A case study of Ahvaz Metropolis. *Geographical Urban Planning Research Quarterly*, 11 (1), 87-115.

<http://doi.org/10.22059/JURBANGEO.2023.352435.1767>

© The Author (s).

DOI: [10.22059/JURBANGEO.2023.352435.1767](https://doi.org/10.22059/JURBANGEO.2023.352435.1767)

Publisher: University of Tehran Press

Extended Abstract

Introduction

Food supply, one of the basic human needs, has faced issues in recent decades, especially in urban life. Its causes are the increase in population, rapid urban expansion, damage to natural resources, increase in rural-urban migration, climate change, and the increase in the price of food products. Food security means providing sufficient and healthy food for all people at all times to provide a healthy life. Several factors affect the realization of food security; for this reason, it is a multidimensional problem that partial planning and unilateral interventions do not help to realize. The studies and researches conducted in food security show that the measures taken in this field have included things such as the granting of nutrition subsidies and support policies in agriculture. The theorists' views on the food issue also have different angles. FAO, an organization that has provided basic reports of the meetings on the food issue and its supply discussion, has gradually completed its view, and these ideas have been influenced. On the other hand, the country's laws and programs have considered aspects of this issue over the past years, and policies have been adopted to realize it. Despite the diverse range of research studies, theorists' opinions and approved policies and laws, food security issues have not been resolved, and there are still challenges in different cities and villages. Therefore, conducting a comprehensive study is considered necessary to clarify possible gaps and gaps. The current research was carried out to form a study basis and understand the place of urban planning in realizing food security.

Methodology

The current research is qualitative and mixed. This research has three study layers such as attitude, research materials and method. The attitude layer is formed in terms of three types of scientific, experimental and research attitudes, which respectively means study in terms of theories, laws and policies. The second layer is formed based on the attitude layer and includes research materials. Research materials include theories, documents (laws and policies) and previous studies (articles and dissertations).

Finally, the third layer, the method layer, deals with the research method, which includes the library method, thematic analysis, and meta-analysis.

Results and discussion

In the first phase of the research, the study of theories related to food security and its evolution shows that in the older views, the main problem of food is population growth, and the simple-minded solution is to stop population growth or increase production. While in the later views, deeper issues of the society in providing food to people were identified. The main components of food security are inventory, access, consumption and sustainability, which in the latest FAO report in 2011, considers its accurate and effective implementation in the form of planning based on the principles of good governance. In the second phase of the research, the thematic analysis of the documents and the extraction of concepts and themes and their classification according to the main components of FAO, which was carried out in three time periods, indicates that each period has significant changes in laws, regulations and has had policies. Moreover, the most obvious is the reliance on production and self-sufficiency in all three periods. Recently in the last decade, from 2012 to 2022, attention has been paid to the issue of food security in the form of several partial clauses. In the third phase, the meta-analysis of the previous studies, in addition to clarifying the theoretical foundations, analytical models and methodologies used in the studies, the direction and centrality of the proposals, solutions and conclusions. The most obvious feature in content in previous studies is that from 2009 to 2023, no significant change is seen in connection with the use of theories or FAO framework. Furthermore, most studies are based on a specific and standard model with changes in the study.

Conclusion

Food security has the dimensions of availability, access, consumption, sustainability and good governance, which according to the studies, analysis and research findings, these components are in the form of a chain. The concept that

sustainability depends on the dimensions of availability, access and consumption and good governance is realized when all the previous dimensions adhere to the principles of good governance. Also, laws, regulations and policies have main and secondary themes related to food security. The most important of which are the development of agricultural and non-agricultural economies, healthy and desirable food patterns, application of technology, laws and other potentials to improve the level of production, attention to basic needs, creation and improvement of service centers, proportional distribution of population and activity, consumers support, awareness, optimal consumption pattern, optimal management through efficient and transparent laws, public and local participation. By comparing it with food security, it was found that most of the themes and concepts tend towards the dimension of inventory (production) and laying the groundwork for its promotion. Previous studies often focus on measuring food security among rural households and seek to grow and develop the agricultural economy, which can be considered equivalent to the inventory (production) dimension. Therefore, considering that realizing good governance is necessary to adhere to its principles in other aspects of food security, looking at or planning one-dimensionally is not a solution. The basic challenge of academic research related to food security is the mismatch between the experimental and knowledge attitude, which, especially concerning the knowledge attitude, indicates the practicality and lack of up-to-date research related to food security.

Funding

There is no funding support.

Author'' Contribution

All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

فرا تحلیلی از شناخت جایگاه رویکرد امنیت غذایی در طرح‌ها و منابع مطالعاتی ایران در چارچوب اصول حکمروایی خوب

سیده شبناز اتحاد^۱، جمیله توکلی نیا^۲✉، محمدرحیم رهنما^۲

- ۱- گروه جغرافیای انسانی و آمایش، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. رایانامه: S_ettehad@sbu.ac.ir
۲- نویسنده مسئول، گروه جغرافیای انسانی و آمایش، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. رایانامه: j_Tavakolinia@sbu.ac.ir
۳- گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی، مشهد، ایران. رایانامه: rahnamarahim@gmail.com

چکیده

اطلاعات مقاله

مسئله تأمین غذا، همواره جزء مسائل مهم زیستی انسان محسوب می‌شود. زندگی افراد چه در محیط روستا رقم بخورد چه در محیط شهر، دارای مجموعه‌ای از چالش‌ها و مزیت‌هاست. غذا نیز، از این جهت، امری مستثنی نبوده و در مراحل مختلف تولید تا توزیع و مصرف، با مسائلی احتمالی روبه‌رو است. تاکنون نظریات، گردهمایی‌ها، پژوهش‌ها، مطالعات و قوانین و مقررات متنوعی در این راستا تنظیم و ارائه شده تا رفع نیاز اولیه انسان با حداقل مشکل، صورت گیرد، اما این هدف، کاملاً به موفقیت محقق نشده است. شناسایی و اطلاع از علل این مسئله، نیازمند شناخت و کسب آگاهی همه‌جانبه از حیث نظری، تجربی و پژوهشی است تا شکاف‌ها و خلأهای احتمالی را روشن سازد. لذا، در پژوهش حاضر، این سه نوع مطالعه در قالب سه لایه نگرش، مواد پژوهش و روش، انجام شده است تا ضمن شناسایی ابعاد امنیت غذایی و سیر تکاملی آن، چگونگی تطبیق‌پذیری با مقررات، سیاست‌ها و قوانین را بررسی نموده و با تحلیل و بررسی پژوهش‌های پیشین در این حوزه و مقایسه این سه مطالعه، شکاف دانشی، تجربی و پژوهشی را در زمینه امنیت غذایی شناسایی نماید. از این رو، روش پژوهش، آمیخته شامل مطالعه کتابخانه‌ای - مروری، تحلیل تماتیک و فراتحلیل است. بر اساس نتایج پژوهش، پایه دانشی امنیت غذایی که شامل موجودی، دسترسی، مصرف و حکمروایی خوب است، با پایه تجربی و پژوهشی تفاوت دارد و بین مطالعه دانشی و پژوهشی، شکاف عمیق و قابل توجهی وجود دارد. به‌روزرسانی قوانین و سیاست‌ها در کنار انجام پژوهش‌های کاربردی با محوریت حکمروایی خوب غذا، از جمله راهکارهایی است که می‌تواند این شکاف را پوشش دهد.

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۱/۱۱/۱۴

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۱/۰۱/۱۲

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۰۲/۱۶

واژگان کلیدی:

امنیت غذایی،
حکمروایی خوب،
تحلیل تماتیک،
فرا تحلیلی

استناد: اتحاد، سیده شبناز؛ توکلی نیا، جمیله و رهنما، محمدرحیم. (۱۴۰۲). فراتحلیلی از شناخت جایگاه رویکرد امنیت غذایی در طرح‌ها و منابع مطالعاتی ایران در چارچوب اصول حکمروایی خوب. *پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری*، ۱۱ (۱)، ۸۷-۱۱۵.
<http://doi.org/10.22059/JURBANGEO.2023.352435.1767>

مقدمه

تأمین غذا، به‌عنوان یکی از نیازهای پایه انسان، طبق هرم نیازهای مازلو، دارای جایگاه مهمی است و همه ابعاد و وجوه زندگی انسان را تحت‌تأثیر قرار می‌دهد. یکی از این ابعاد، زندگی انسان در شهرها و روستاها و چگونگی تأثیرگذاری بر تأمین این نیاز اولیه و مهم است.

غذا هم یک نیاز، هم یک حق انسانی و همچنین، عاملی مهم برای زندگی سالم، پویا و حفظ توسعه یک جامعه محسوب می‌شود (Bezu, 2018:336). در دوره‌ای که بیش از نیمی از جمعیت جهان شهرنشین هستند و دارای روندی افزایشی است، مسائل و مشکلات پیش‌روی شهرنشینان، امری اجتناب‌ناپذیر است. یکی از این مسائل، تأمین غذای کافی، سالم و مناسب و به تعبیر فائو، امنیت غذایی است که از دهه ۱۹۷۰ و به دنبال بحث بین‌المللی بحران جهانی غذا به وجود آمده (FAO, 2005) و به معنای دسترسی فیزیکی و اقتصادی همه مردم در هر زمان به غذای کافی، ایمن و مغذی است به‌نحوی که نیازها و ترجیحات غذایی آنها را برای یک زندگی سالم و فعال برآورده سازد (Gunaratne et al., 2021:2). اما افزایش جمعیت، گسترش‌های سریع شهری و از بین رفتن اراضی کشاورزی، ایجاد آسیب به منابع طبیعی و سیستم‌های تولیدی مرتبط با آن (Sonmino, 2009:426)، افزایش مهاجرت‌های روستا شهری، فقدان زیرساخت‌های مطلوب و کافی در شهرها (SZABO, 2019:30)، تغییرات آب‌وهوایی، افزایش قیمت محصولات غذایی و به دنبال آن رشد فقر، بیماری (Karthika & Karthikeyan, 2016:158) و رقابت بیشتر برای زمین و آب (Galli et al., 2018)، از جمله عواملی است که موجب بروز تغییرات در الگوی مصرف غذا می‌گردد و دسترسی عادلانه به غذا را با چالش مواجه می‌کند. به‌علاوه، نوسانات قیمت نفت به علت افزایش تحریم‌ها و کمبود سرمایه در بخش کشاورزی، چالشی جدی در مقابل امنیت غذایی محسوب می‌شود (اکبری و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۱۴). این چالش‌ها و مسائل مربوط به آن، موجب اختلال در پایداری زنجیره تأمین مواد غذایی (Song et al., 2021:1) و همچنین نگرانی درباره تولید مواد غذایی در دسترس و قابل استطاعت می‌گردد (Tacoli, 2019:371).

براین اساس، مسئله امنیت غذایی مسئله‌ای چندبعدی است و علاوه بر ارتباط با ابعاد اقتصادی، اجتماعی، کشاورزی، دارای بعد زمانی و فضایی است (اکبری و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۱۴)؛ لذا ایمنی غذا فرایندی نیست که خودبه‌خود محقق گردد و مداخلات و اقدامات تک‌جانبه در مقابل چنین مسئله ساختاری، راهگشا نیست و لازمه آن برنامه‌های جامع و بین‌بخشی به‌ویژه در سیاست‌گذاری نظام غذایی است (حقیقیان رودسری و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۵۴). مطالعات نشان می‌دهد که اقدامات به‌کارگرفته‌شده در راستای رفع مسئله ناامنی غذایی، یک‌جانبه و صرفاً در قالب اعطای کمک‌های تغذیه‌ای یا برخی سیاست‌های حمایتی در حوزه کشاورزی به‌منظور رفع وابستگی و تحقق خودکفایی در ایران اتخاذ شده است و مؤثر واقع نشده‌اند (باقری، رفعت‌نژاد، ۱۳۹۹: ۱۱۵). لذا چاره‌اندیشی برای مسئله امنیت غذایی، نیازمند نگاهی جامع، عمیق و دقیق و در نتیجه اتخاذ تصمیم کارا و مؤثر است.

دیدگاه‌های و نظریات نظریه‌پردازان در ارتباط با مسئله غذا، زوایایی مختلفی دارد و فائو به‌عنوان سازمانی که پیگیری، گردهمایی‌ها و گزارش‌های پایه‌ای را در این زمینه دارد، بر مبنای این نظریات، به تدریج، نگرش خود را بر امنیت غذایی تکمیل و اصلاح کرده است. همچنین اسناد، قوانین و مقررات در کشور، طی سال‌های مختلف از نظر نیاز پایه هر انسان گرفته تا رشد و توسعه کشاورزی، اقتصاد و پایداری به الگوی تغذیه سالم، به مسئله امنیت غذایی پرداخته است. از سوی دیگر در شهرها و روستاهای مختلف، مطالعات و بررسی‌هایی جهت ارزیابی امنیت غذایی و عواملی که بر آن تأثیرگذار هستند، صورت گرفته که هر یک بنا به زمینه مطالعاتی، از زاویه‌ای متفاوت به این مسئله نگریسته است. برخلاف تنوع

مطالعاتی، نتایج و راهکارهای ارائه شده در کنار سیاست‌ها، قوانین و مقررات مصوب، مسائل و مشکلات پیش‌روی تحقق امنیت غذایی کاملاً رفع نشده و این حکایت از ضرورت یک مطالعه جامع و همه‌جانبه دارد تا شکاف‌ها و خلأهای احتمالی را مشخص نماید.

در این پژوهش، محققان با هدف شناخت شکاف دانشی، تجربی و پژوهشی در مورد مسئله امنیت غذایی، تشکیل مبنایی مطالعاتی و شناخت جایگاه برنامه‌ریزی شهری در تحقق امنیت غذایی، ضمن مطالعه نظریات و تحلیل مضامین و مفاهیم مرتبط در اسناد و قوانین، به‌مرور پژوهش‌های پیشین در این زمینه می‌پردازند و با فراتحلیل آن‌ها، علاوه بر بررسی و مقایسه ویژگی‌های پژوهش‌ها از ابعاد مختلف محتوایی، نظری و روشی، کمبودها و نقصان‌های برنامه‌ها و اقدامات پیشین در زمینه امنیت غذایی را شناسایی خواهند کرد. در نهایت، بر اساس یافته‌های پژوهش، محققان به این سؤالات پاسخ خواهند داد:

- امنیت غذایی دارای چه ابعاد، محورها و مؤلفه‌هایی است؟
- اسناد، قوانین، سیاست‌ها و مقررات دارای چه مضامین و مفاهیمی در ارتباط با امنیت غذایی است؟
- اهداف، رویکردها، بنیان‌های نظری، روش‌های تحلیل و نتایج حاصل از پژوهش‌ها، معطوف به چه مواردی است؟
- شکاف (خلأ) دانشی، تجربی و پژوهشی شناسایی شده برحسب نظریات، اسناد و پژوهش‌های مورد بررسی چیست؟

مبانی نظری

امنیت غذایی، موضوعی پیچیده و توضیح کامل آن، نیازمند نظریه‌های متعدد و روش‌های یکپارچه است. بررسی ریشه‌های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی گرسنگی، علاوه بر رویکردهای جمعیتی و کشاورزی، از طریق مطالعه نظریات مرتبط با مفهوم غذا و گرسنگی، منجر به هدایت مسیرهای جدید شناختی (Scanlan, 2003:107) و درک روند تکاملی و شکل‌گیری مفهوم امنیت غذایی می‌گردد. در دهه ۱۹۷۰، مالتوس استدلال کرد که توان جمعیت، از توان زمین در تولید غذا برای مردم بسیار بیشتر است (جمالی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۶۷) و بر خلاف رشد «هندسی» جمعیت، تولید غذا و وسایل امرارمعاش، «به‌طور تصاعدی» افزایش می‌یابد (Bezu, 2018:338). لذا، امنیت غذایی بر اساس دیدگاه مالتوس، صرفاً بستگی به موجودی غذا دارد (Burchi & De Muro, 2016:11). از سوی دیگر، در دهه ۱۹۸۰، آمارتیاسن در نظریه استحقاق، از نقطه‌نظر دسترسی به امنیت غذایی می‌پردازد و این حقیقت را روشن می‌کند که غذا می‌تواند موجود باشد، اما درعین حال برای همه قابل دسترس نباشد (Muzerengi, 2021:3). سن، دیدگاه مالتوسی را به چالش کشید و تمرکز را از موجودی (در دسترس بودن غذای ملی)، به دسترسی مردم به غذا تغییر داد به‌نحوی که مشکل گرسنگی و قحطی را بیشتر مربوط به شرایط اجتماعی - اقتصادی مردم می‌داند (Burchi & De Muro, 2016:12) و علاوه بر تأثیرپذیری از تولید مواد غذایی و فعالیت‌های کشاورزی، تحت‌تأثیر ساختار و فرایندهای حاکم بر کل اقتصادها و جوامع است (Pangaribowo et al., 2013:5).

فائو نیز در دوره‌های زمانی مختلف بر پایه نظریات مرتبط، تعریف خود را از امنیت غذایی به‌تدریج تکمیل کرده است. در اجلاس جهانی غذا در سال ۱۹۷۴، تعریف امنیت غذایی، «موجودی کافی منابع غذایی در جهان در همه زمان‌ها برای حفظ رشد مداوم مصرف مواد غذایی و خنثی کردن نوسانات در تولید و قیمت‌ها» مطرح شد. در سال ۱۹۸۳، دسترسی افراد آسیب‌پذیر به منابع موجود، در این مفهوم لحاظ شد؛ به این معنا که بین تقاضا و عرضه در معادله امنیت غذایی، توجه متعادل باشد. در اواسط دهه ۱۹۹۰ امنیت غذایی به‌عنوان یک نگرانی مهم شناخته شد که طیفی از سطوح فردی تا جهانی

را در بر می‌گرفت. اجلاس جهانی غذا در سال ۱۹۹۶ تعریف پیچیده‌تری را به تصویب رساند: «امنیت غذایی در سطوح فردی، خانگی، ملی، منطقه‌ای و جهانی زمانی حاصل می‌شود که همه مردم در همه زمان‌ها دسترسی فیزیکی و اقتصادی به منابع کافی، ایمن و جهانی و همچنین غذای مغذی برای رفع نیازها و ترجیحات غذایی برای یک زندگی فعال و سالم داشته‌اند». این تعریف دوباره در وضعیت ناامنی غذایی ۲۰۰۱ اصلاح شده است: «امنیت غذایی، وضعیتی است که همه مردم در همه زمان‌ها دسترسی فیزیکی، اجتماعی و اقتصادی به غذای کافی، ایمن و مغذی داشته باشند که نیازهای غذایی و ترجیحات غذایی آنها را برای یک زندگی فعال و سالم برآورده می‌کند» (FAO, 2003:17-18). از سال ۲۰۰۷، بحران‌های غذایی، تهدیدات تغییرات آب‌وهوایی و افزایش نفوذ شرکت‌های بزرگ تجاری کشاورزی، تمرکز و توجه بیشتر بانک جهانی را بر این مسائل و اثری که بر سیاست‌های امنیت غذایی دارد، به خود جلب کرد. در ادامه این روند، از آغاز سال ۲۰۱۰، اصول حقوق بشر، با اولویت‌دهی به پیگیری نارضایتی‌های حاصل از سیاست‌ها و اصول نتولیرال به‌ویژه در جوامع روستایی و از سوی دیگر حق انسان بر غذا، بر مسئله امنیت غذایی بیشتر متمرکز شدند و در سال ۲۰۱۱، جنبش حاکمیت غذایی جهانی در فائو تشکیل شد. فائو معتقد است که برای تحقق امنیت غذایی، هر چهار رکن آن یعنی موجودی، دسترسی، مصرف و پایداری، باید هم‌زمان برآورده شود. در حالی که مسائل پشتیبانی فنی برای مدیریت منابع، تخصیص و ارائه خدمات، بسیار مهم هستند، تداوم ناامنی غذایی عمدتاً ریشه در جنبه‌های فقر، قدرت و نابرابری دارد که حکمروایی خوب دارای نقش اصلی و مهم در مقابله با آنهاست (FAO, 2011:15). در واقع، مشکل امنیت غذایی باید توسط برنامه‌ای حل شود که از اصول حکمروایی خوب پیروی کند، زیرا اصول می‌تواند برنامه را به نحوی شکل دهد که نیازهای مردم را به طور جامع در نظر بگیرد و به آنها اطمینان بخشد که قابل‌اعتماد و کارآمد است (Stecyk, 2018:11). یک اشتباه در ارتباط با امنیت غذایی جهانی این است که به‌عنوان مجموعه‌ای از سیاست‌های غذایی فرض شود که در آن، خودکفایی غذایی به طور خودکار امنیت غذایی را تضمین می‌کند. این استدلال همیشه درست نیست و تبدیل خودکفایی غذایی به امنیت غذایی بدون زیرساخت‌های کشاورزی مناسب، طرح‌های اعتباری و ترویجی و سیاست‌های توزیع عمومی غذا امکان‌پذیر نیست (Salih, 2009:504).

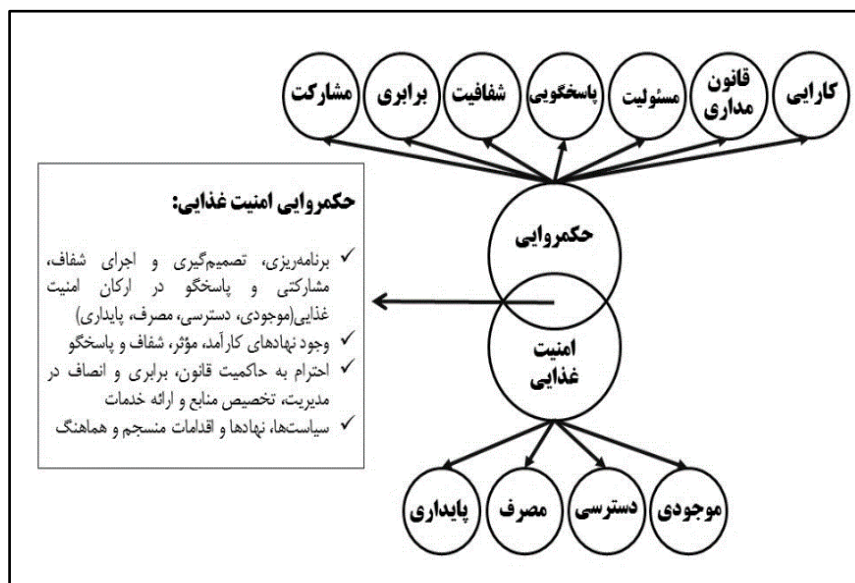
حکمروایی خوب امنیت غذایی به‌عنوان شیوه‌ای از حکومت تعریف می‌شود که توسط شبکه‌هایی از بازیگران دولتی و خصوصی وابسته به هم در راستای تأمین امنیت غذایی، در سطوح مختلف از سطح محلی گرفته تا فراتر از دولت، اعمال و سایر ذی‌نفعان را شامل می‌شود. حکمروایی غذایی شهری می‌تواند شفافیت بیشتر را از طریق شیوه‌های دموکراتیک تسهیل کند. بنابراین، شهرها به‌عنوان فضاهایی که در آن حکمروایی خوب برای امنیت غذایی در حال رونق است، مطرح می‌شود (Zerbian & Romero, 2021:4). فائو حکمروایی امنیت غذایی را این‌گونه توصیف می‌کند: «به قوانین و فرایندهای رسمی و غیررسمی مربوط می‌شود که از طریق آن منافع بیان و تصمیمات مربوط به امنیت غذایی در یک کشور به نمایندگی از اعضای یک جامعه اتخاذ و اجرا می‌شود». حکمروایی مؤثر امنیت غذایی مستلزم یک تفکر سیستمی گسترده و رویکرد حل مسئله است که به پیچیدگی امنیت غذایی می‌پردازد، سطوح ملی، منطقه‌ای و محلی را در بر می‌گیرد (Pérez-Escamilla et al., 2017:96) و علاوه بر آنکه فراتر از ایجاد تعادل بین عملکرد عملیات بازار و نقش هنجاری و نظارتی دولت است، سیاست‌های آن ریشه در شفافیت، قوانین روشن و پاسخگویی دارد (Shamah-Levy et al., 2017:77). چارچوب حکمروایی خوب برای امنیت غذایی بر اساس گزارش فائو، دارای ۷ اصل است: کارایی و اثربخشی، برابری و انصاف، مسئولیت، پاسخگویی، شفافیت، مشارکت و حاکمیت قانون. این چارچوب مبتنی بر اصولی است که علاوه بر امنیت غذایی به دستیابی به حق غذا کمک می‌کند که اهداف کلی راهبردهای امنیت غذایی هستند.

جدول ۱. اصول حکمروایی خوب

اصول	تعریف	اصول	تعریف
کارایی و اثربخشی	مدیریت موفق شبکه از طریق ایجاد اعتماد، ایجاد درک مشترک و روشن کردن نقش‌ها و مسئولیت‌ها	قانون بشر و حق بر غذا استفاده می‌کنند.	مکانیسم‌های حکومتی از رویکرد حمایت از حقوق
مسئولیت پذیری	نظارت و ارزیابی عملکرد و فرایند، پاسخگویی تصمیم‌گیرندگان در برابر افرادی که به آنها خدمت می‌کنند.	مکانیسم‌های حکمرانی می‌تواند در یک بازه زمانی معقول به همه ذی‌نفعان و نیازها و منافع واقعی آنها خدمت کند.	
شفافیت	دسترسی آزادانه عموم مردم به اطلاعات و آگاهی آنان از تصمیمات و اینکه چه کسی در قبال چه چیزی پاسخگو است.	برابری و انصاف	بدون تبعیض یا حذف هیچ گروهی در رویه‌ها و ابتکارات مربوطه سعی در کاهش نابرابری‌ها دارد.
مشارکت	افراد می‌توانند در برنامه‌ریزی، طراحی، نظارت و ارزیابی تصمیمات مؤثر بر آنها شرکت کنند. طبقه‌بندی مشارکت عمومی معمولاً بر اساس درجات زیر است: عدم مشارکت، مشارکت ظاهری (اطلاعات، مشاوره، مشارکت فعال) و قدرت شهروندی.		

منبع: (Zerbian & Romero, 2021:6)

بنابراین، حکمروایی غذایی خوب شامل برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری و اجرای شفاف، مشارکتی و پاسخگو در چهار رکن امنیت غذایی (موجودی، دسترسی، مصرف، پایداری)، به همراه وجود نهادهای کارآمد، مؤثر، شفاف و پاسخگو و همچنین احترام به حاکمیت قانون، برابری و انصاف در مدیریت، تخصیص منابع و ارائه خدمات و سیاست‌ها، نهادها و اقدامات منسجم و هماهنگ است (FAO, 2011:17).

شکل ۱. چارچوب مفهومی پژوهش

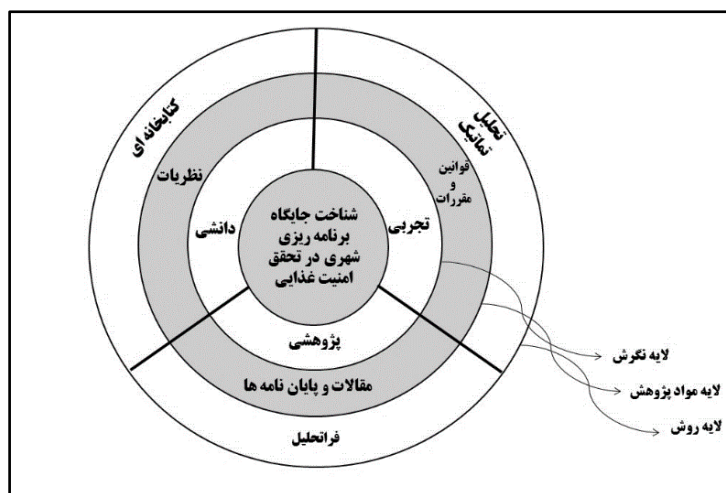
روش پژوهش

پژوهش حاضر، پژوهشی کیفی و از نوع آمیخته است. این پژوهش دارای سه لایه مطالعاتی است. لایه نگرش، مواد پژوهش و روش.

لایه نگرش، برحسب سه نوع نگرش دانشی، تجربی و پژوهشی شکل گرفته است که به ترتیب به معنای مطالعه برحسب نظریات، قوانین و سیاست‌ها و پژوهش‌ها است. لایه دوم، بر اساس، لایه نگرش شکل گرفته و دربرگیرنده مواد پژوهش است. مواد پژوهش به ترتیب شامل نظریات، اسناد (قوانین و سیاست‌ها) و پژوهش‌های پیشین (مقاله و پایان‌نامه) است. در

نهایت لایه سوم، لایه روش، به روش انجام پژوهش می‌پردازد که شامل روش کتابخانه‌ای، تحلیل تماتیک و فراتحلیل است. شکل (۲)، نمایش دقیق و روشنی از لایه‌های مطالعاتی پژوهش پیش‌رو ارائه می‌دهد:

شکل ۲. لایه‌های مطالعاتی پژوهش

براین اساس پژوهش در سه فاز انجام شده است. فاز اول با استفاده از شیوه کتابخانه‌ای به مطالعه نظریات مرتبط با مسئله امنیت غذایی پرداخته و حاصل آن، در قالب چارچوب نظری پژوهش ارائه شد. در فاز دوم، مربوط به نگرش تجربی، مضامین و مفاهیم در اسناد، قوانین، مقررات و سیاست‌های مصوب در ارتباط با مسئله غذا، با استفاده از روش تحلیل تماتیک استخراج شده است. تحلیل تماتیک، یکی از پرکاربردترین شیوه‌های تحلیلی در پژوهش‌های کیفی است و داده‌ها در این روش که از نوع متنی یا مصاحبه‌ای هستند (رستگار و محمدی، ۱۳۹۹: ۱۱)، با استفاده از فرایند کدگذاری کیفی، تحلیل شده، مضامین فرعی و اصلی استخراج و در قالب الگویی از شبکه مضامین ارائه می‌گردد (محمدی، ۱۴۰۰: ۱۶۹). مواد پژوهش، در این فاز در جدول (۲)، ارائه شده است.

جدول ۲. مواد پژوهش در فاز دوم

نوع اسناد	دوره زمانی	نوع اسناد	دوره زمانی
برنامه اول توسعه	۱۳۶۸-۱۳۷۲	برنامه دوم توسعه	۱۳۷۴-۱۳۷۸
برنامه سوم توسعه	۱۳۷۹-۱۳۸۳	برنامه چهارم توسعه	۱۳۸۴-۱۳۸۸
برنامه پنجم توسعه	۱۳۹۰-۱۳۹۴	برنامه ششم توسعه	۱۳۹۶-۱۴۰۰
قانون تشکیل وزارت جهاد کشاورزی	۱۳۷۹	چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴	۱۳۸۲
سند کاهش فقر و هدفمندکردن یارانه‌ها	۱۳۸۴	نقشه جامع علمی سلامت	۱۳۸۹
سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف	۱۳۸۹	آیین‌نامه تشکیلات و شرح وظایف شورای عالی سلامت و امنیت غذایی	۱۳۹۰
نقشه تحول نظام سلامت جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت	۱۳۹۱	سیاست‌های کلی نظام در بخش کشاورزی	۱۳۹۱
سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی	۱۳۹۲		

در فاز سوم، نگرش پژوهشی، با استفاده از روش فراتحلیل، پژوهش‌های پیشین، تحلیل و بررسی شدند. روش فراتحلیل یا هنر ترکیب پژوهش، مرور پژوهش‌های پیشین از حیث موضوع، بنیان‌های نظری، روش جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها،

الگوهای زمانی، متغیرها و شاخص‌های مورد بررسی، نتایج و راهکارها است (قربانی و همکاران، ۱۴۰۱: ۸۵) و نوعی مرور ادبیات در مورد یک موضوع خاص محسوب می‌شود که منجر به تولید دانشی جدید می‌گردد (عارف‌زاده و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۳). در این پژوهش، بر اساس طرح مسئله، کلیدواژه‌های «امنیت غذایی»، «تامین غذایی» و «تامین غذا» از پایگاه‌های علمی معتبر و مورد تأیید وزارت علوم شامل «نورمگز»، «مگ ایران»، «پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران» و «پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی» جستجو و پژوهش‌هایی شامل ۲۷ مقاله علمی - پژوهشی منتشر شده در فصلنامه‌های مورد تأیید وزارت علوم و ۵ پایان‌نامه کارشناسی ارشد برای تحلیل، انتخاب شدند. جدول (۳)، مواد پژوهش را در این بخش ارائه می‌دهد.

جدول ۳. مواد پژوهش در فاز سوم

کد	عنوان	محل انتشار	سال انتشار	مقاله	پایان نامه
۱	کاربرد مدل حکمن در تعیین عوامل مؤثر بر انتخاب استراتژی‌های مقابله با ناامنی غذایی، بخش حلب شهرستان ایجرود	اقتصاد فضا و توسعه روستایی	۱۴۰۱	*	
۲	پراکنش مکانی ناامنی غذایی در منطقه‌های شهری و روستایی ایران	اقتصاد کشاورزی	۱۴۰۱	*	
۳	تبیین آثار انتشار آلودگی و بهره‌برداری از منابع طبیعی بر امنیت غذایی	اقتصاد کشاورزی و توسعه	۱۴۰۱	*	
۴	بررسی میزان تأثیر گردشگری پایدار بر امنیت غذایی خانوارهای روستایی، مطالعه موردی: روستاهای هدف گردشگری شهرستان اردل	آمایش جغرافیایی فضا	۱۴۰۱	*	
۵	به‌کارگیری رهیافت برنامه‌ریزی پیش‌بینی در ایجاد آمادگی برای مقابله با بحران ناامنی غذایی در شرایط وقوع زلزله در تهران	دانشگاه هنر اصفهان	۱۴۰۰	*	
۶	بررسی عوامل مؤثر بر امنیت غذایی خانوارها در استان تهران	اقتصاد کشاورزی و توسعه	۱۴۰۰	*	
۷	ارزیابی اثر سطوح درآمدی بر امنیت غذایی خانوارها در استان تهران	اقتصاد کشاورزی و توسعه	۱۴۰۰	*	
۸	جایگاه مشارکت شهروندی در اقتصاد سبز شهری با تأکید بر امنیت غذایی (مطالعه موردی منطقه ۴ شهرداری تهران)	توسعه پایدار محیط جغرافیایی	۱۴۰۰	*	
۹	بررسی عوامل مؤثر بر ناامنی غذایی خانوارهای شهری ایران با استفاده از الگوی لاجیت ترتیبی تعمیم‌یافته	اقتصاد کشاورزی و توسعه	۱۴۰۰	*	
۱۰	آینده‌های مصرف پایدار غذا در کلان‌شهر تهران	علوم تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی	۱۴۰۰	*	
۱۱	عوامل فردی مؤثر بر امنیت تغذیه خانوارهای مناطق شهری ایران	علمی سیاست‌گذاری اقتصادی	۱۴۰۰	*	
۱۲	طراحی الگوی امنیت غذایی خانوارهای روستایی استان ایلام: کاربرد نظریه زمینه‌ای	روستا و توسعه	۱۳۹۹	*	
۱۳	ارزیابی عوامل مؤثر بر امنیت غذایی در استان کرمانشاه (کاربرد روش رگرسیون چندک)	تحقیقات اقتصاد کشاورزی	۱۳۹۹	*	
۱۴	شناسایی عوامل اقتصادی - اجتماعی مرتبط با امنیت غذایی خانوارهای مناطق شهری و روستایی استان خوزستان	علمی پژوهش‌های اقتصادی ایران	۱۳۹۹	*	
۱۵	تحلیل چالش‌ها و راهبردهای بهبود امنیت غذایی در خانوارهای روستایی ایران با تحلیل سلسله‌مراتبی	روستا و توسعه	۱۳۹۸	*	
۱۶	تحلیل عوامل جغرافیایی مؤثر در امنیت غذایی خانوارهای روستایی (مطالعه موردی: شهرستان زنجان)	مهندسی جغرافیایی سرزمین	۱۳۹۷	*	

۱۷	تحلیل اثر ریسک‌های معیشتی بر ناامنی غذایی در خانوارهای روستایی شهرستان دیواندره	پژوهش‌های روستایی	۱۳۹۷	*
۱۸	فرهنگ و دانش تغذیه‌ای و ارتباط آن با ناامنی غذایی در خانوارهای روستایی شهرستان کرمانشاه	فصلنامه پژوهش‌های روستایی	۱۳۹۶	*
۱۹	بررسی سنجش وضعیت ناامنی غذایی خانوارهای شهرستان باوی	راهبردهای توسعه روستایی	۱۳۹۶	*
۲۰	امنیت غذایی و پیامدهای آن در مناطق روستایی، مطالعه موردی: شهرستان روانسر	آمایش جغرافیایی فضا	۱۳۹۶	*
۲۱	توسعه کالبدی مناسب زمین و محیط‌های روستایی ایران با تأکید بر تولید پایدار غذا	مسکن و محیط روستا	۱۳۹۶	*
۲۲	الگوی اسلامی - ایرانی امنیت غذایی روستاییان ایران (مورد مطالعه: جنوب استان کرمان)	اقتصاد و توسعه منطقه-ای	۱۳۹۵	*
۲۳	بررسی وضعیت امنیت غذایی در شهرستان مرودشت	کشاورزی بوم‌شناختی	۱۳۹۵	*
۲۴	ارزیابی وضعیت ناامنی غذایی خانوار در نواحی روستایی شهرستان دزفول	دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان	۱۳۹۵	*
۲۵	ارزیابی امنیت غذایی در ایران، مطالعه موردی شهر ایوان	دانشگاه شهید بهشتی	۱۳۹۵	*
۲۶	بررسی عوامل مؤثر بر امنیت غذایی خانوارهای روستایی در شهرستان نهاوند	دانشگاه تهران	۱۳۹۴	*
۲۷	تحلیل تأثیر اجرای طرح هدف‌مندی یارانه‌ها بر شاخص‌های سلامت شهری (سلامت تغذیه و امنیت غذایی) در منطقه‌های چهارگانه کلان‌شهر قم	پژوهش‌های جغرافیای انسانی	۱۳۹۴	*
۲۸	بررسی وضعیت امنیت غذایی در شهرستان پلدختر	کشاورزی بوم‌شناختی	۱۳۹۴	*
۲۹	وضعیت امنیت غذایی در گروه‌های مختلف درآمدی (مطالعه موردی شهرستان بویراحمد)	اقتصاد کشاورزی و توسعه	۱۳۹۴	*
۳۰	بررسی امنیت غذایی در نواحی شهری و روستایی استان البرز	دانشگاه تربیت مدرس	۱۳۹۳	*
۳۱	سنجش میزان امنیت غذایی زنان سرپرست خانوار و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه موردی شهرستان رزن)	زن در توسعه و سیاست	۱۳۹۲	*
۳۲	بررسی توزیع مکانی فقر و ناامنی غذایی خانوارهای شهری و روستایی به تفکیک استانی در ایران	اقتصاد کشاورزی و توسعه	۱۳۸۷	*

یافته‌ها

فاز دوم: پس از مطالعه و بررسی جمله به جمله و دقیق متن اسناد، عبارات کلیدی مرتبط با امنیت غذایی از متن قوانین و سیاست‌ها استخراج شد که در جدول (۴)، ارائه شده است.

جدول ۴. عبارات کلیدی مستخرج از متن قوانین و سیاست‌ها در ارتباط با مفهوم امنیت غذایی

سال	عبارات کلیدی
۱۳۶۸-	- ایجاد رشد اقتصادی در جهت افزایش تولید سرانه، اشتغال مولد
	- افزایش صادرات در بخش کشاورزی
	- اعمال نظارت کامل بر کیفیت کالاهای تولیدی و رعایت استانداردها
	- حمایت از تولیدکنندگان بخش کشاورزی برای تأمین کالاهای اساسی
۱۳۷۲	" افزایش سطح آگاهی و مهارت کشاورزان
	- شناسایی، آموزش و ترویج نحوه نگهداری و مصرف صحیح کالا و خدمات
	- ایجاد تنوع در فرصت‌های اشتغال و تأمین درآمد از بخش‌های غیرکشاورزی در محیط روستایی
	- تشکیل تعاونی‌های کشاورزی و تسهیل کاربرد تکنولوژی مناسب و کاهش هزینه‌ها و استفاده بهینه از عوامل تولید

<p>- تعیین و اصلاح الگوی مصرف در جهت تأمین نیازهای انسان</p> <p>- تأمین حداقل نیازهای حیاتی و در صورت امکان تأمین آنها در حد کفایت</p> <p>- سازماندهی فضایی و توزیع جغرافیایی جمعیت و فعالیت‌ها، متناسب با مزیت‌های نسبی هر منطقه</p> <p>- تجهیز و تقویت مراکز دهستان و روستاهای مرکزی و ایجاد روستا شهرها به منظور تسهیل خدمت‌رسانی به مناطق روستایی و ایجاد زمینه‌های مناسب جهت استقرار فعالیت‌های غیرکشاورزی</p>	
<p>- حمایت از تولیدات داخلی کشاورزی و دامی</p> <p>- ارائه الگوهای مطلوب در زمینه مصرف انرژی، غذا و اشاعه فرهنگ استفاده از تولیدات داخلی و مبارزه با اسراف و تبذیر و گسترش و ترویج فرهنگ کار و تولید و ساده‌زیستی متناسب با امکانات و شئون جامعه اسلامی</p> <p>- گسترش فرهنگ قناعت و ساده‌زیستی و مبارزه با تجمل‌گرایی و اسراف و تبذیر</p> <p>- ارائه الگوهای مصرفی قابل قبول و مطابق امکانات و شئون جامعه اسلامی</p> <p>- خودکفایی در تأمین مواد غذایی و فرآورده‌های دامی مورد نیاز کشور</p> <p>- تنظیم بازار محصولات کشاورزی و حمایت از تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان</p> <p>- رشد و توسعه پایدار اقتصادی با محوریت بخش کشاورزی از طریق تأکید هر چه بیشتر بر نقاط قوت درونی اقتصاد کشور و ایجاد مکانیزم‌های مناسب جهت تقویت بنیه‌های داخلی</p>	<p>۱۳۷۴-</p> <p>۱۳۷۸</p>
<p>- فراهم آوردن موجبات توسعه پایدار کشاورزی و منابع طبیعی و افزایش کمی و کیفی محصولات کشاورزی در جهت تأمین امنیت غذایی</p> <p>- حمایت از تولیدکنندگان داخلی بخش کشاورزی از طریق خرید به موقع تولیدات داخلی و جلوگیری از توزیع بی‌موقع محصولات وارداتی کشاورزی و تنظیم بازار</p>	<p>۱۳۷۹</p>
<p>- حمایت از تعاونی‌های تولید کشاورزی</p> <p>- افزایش کمی و کیفی محصولات کشاورزی و آبریان با هدف تأمین امنیت غذایی و توسعه صادرات و با اولویت دانه‌های روغنی و زیتون و محصولات باغی</p> <p>- تعیین سبد غذایی مطلوب</p> <p>- ارتقای فرهنگ و آگاهی‌های تغذیه‌ای و ارائه آموزش‌های لازم به منظور ترویج سبد مطلوب غذایی</p> <p>- یارانه کالاهای اساسی اعطایی به نیازمندان، روستاییان و ساکنین مناطق کمتر توسعه یافته</p>	<p>۱۳۷۹-</p> <p>۱۳۸۳</p>
<p>- برخوردار از سلامت، رفاه، امنیت غذایی، تأمین اجتماعی، فرصت‌های برابر، توزیع مناسب درآمد، نهاد مستحکم خانواده به دور از فقر، فساد، تبعیض و بهره‌مند از محیط‌زیست مطلوب</p> <p>- تلاش در جهت تحقق عدالت اجتماعی و ایجاد فرصت‌های برابر و ارتقای سطح شاخص‌هایی از قبیل آموزش، سلامت، تأمین غذا، افزایش درآمد سرانه و مبارزه با فساد</p> <p>- تأمین امنیت غذایی کشور باتکیه بر تولید داخلی و خودکفایی در تولید محصولات اساسی کشاورزی</p>	<p>۱۳۸۲</p>
<p>- دسترسی همه افراد جامعه به حداقل نیازهای اساسی یک حق همگانی است</p> <p>- بهبود وضعیت تغذیه</p> <p>- پرداخت یارانه در جهت تأمین سبد مطلوب غذایی</p>	<p>۱۳۸۴</p>
<p>- خودکفایی در تولید محصولات اساسی کشاورزی، تأمین امنیت غذایی، اقتصادی نمودن تولید و توسعه صادرات محصولات کشاورزی، ارتقای رشد ارزش افزوده بخش کشاورزی</p> <p>- حمایت از گسترش صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی جهت افزایش دوبرابر محصولات تولیدی</p> <p>- افزایش تولید مواد پروتئینی دام و آبریان در راستای اصلاح ساختار تغذیه</p> <p>- نوسازی و توسعه باغات</p> <p>- تهیه و اجرای برنامه‌های آموزشی لازم به منظور ارتقا فرهنگ و سواد تغذیه‌ای جامعه</p>	
<p>- تخصیص منابع اعتباری، تسهیلات بانکی و یارانه‌ای لازم برای تولید، تأمین، توزیع و مصرف مواد غذایی، در جهت دستیابی به سبد مطلوب غذایی</p> <p>- اختصاص منابع لازم برای شروع و تدارک برای ترویج غذای سالم در قالب میان‌وعده غذایی دانش‌آموزان و همچنین کمک غذایی برای اقشار نیازمند</p> <p>- تهیه و اجرای برنامه‌های ایمنی غذا و کاهش ضایعات مواد غذایی</p> <p>- تأمین غذای سالم و کافی در راستای سبد مطلوب غذایی و تضمین خدمات بهداشتی، درمانی و توان‌بخشی رایگان و تأمین مسکن ارزان قیمت، همچنین حصول اطمینان از قرارگرفتن جمعیت</p> <p>- توانمندسازی و مشارکت محلی، بر اساس الگوی نیازهای اساسی توسعه و تشخیص نیاز توسط جوامع محلی و جلب مشارکت‌های عمومی</p>	<p>۱۳۸۴-</p> <p>۱۳۸۸</p>

۱۳۸۹	- تدوین استانداردها و اعمال آن در خصوص سلامت مواد غذایی (از تولید تا مصرف) و خدمات سلامت در سطح ملی - اصلاح فرهنگ مصرف فردی، اجتماعی و سازمانی، ترویج فرهنگ صرفه‌جویی و قناعت و مقابله با اسراف، تبذیر، تحمل‌گرایی و مصرف کالای خارجی با استفاده از ظرفیت‌های فرهنگی، آموزشی و هنری و رسانه‌ها به‌ویژه رسانه ملی - آموزش همگانی الگوی مصرف مطلوب - مقابله با ترویج فرهنگ مصرف‌گرایی
۱۳۸۹	- ارتقاء بهره‌وری و نهادینه‌شدن مصرف بهینه آب در تمام بخش‌ها به‌ویژه بخش کشاورزی - اصلاح الگوی کشت و اعمال شیوه‌های آبیاری کارآمدتر، ایجاد سامانه‌های بهینه تأمین و توزیع آب شرب و بهینه‌سازی تخصیص و مصرف آب
۱۳۹۰	- سیاست‌گذاری برای پیشبرد سلامت و امنیت غذایی - بررسی و تصویب برنامه‌ها و تدابیر بخشی و فرابخشی در اجرای سیاست‌های ناظر بر سلامت و امنیت غذایی - تعیین و پایش شاخص‌های اساسی سلامت و امنیت غذایی
۱۳۹۱	- نقش‌آفرینی مؤثر شورای عالی سلامت و امنیت غذایی برای ایفای نقش محوری در ارتقای سلامت از طریق همکاری بین‌بخشی - تأمین حق مردم در بهره‌مندی عادلانه از سبد غذایی و آشامیدنی مطلوب و مکفی - یکپارچگی سیاست‌گذاری، تولید و برنامه‌ریزی برای امنیت غذا و تغذیه و تأمین ایمنی غذا - طرح جامع ارتقای فرهنگ و سواد تغذیه‌ای - بومی‌سازی سبد غذایی مطلوب - سازماندهی سیستم نظارت بر واردات، مراکز تولید، تهیه، نگهداری، توزیع و حمل‌ونقل مواد خوراکی و آشامیدنی - نظارت بر روند پایش و کنترل قیمت مواد غذایی اساسی - ارتقای سطح فرهنگ و سواد تغذیه‌ای از طریق تقویت و توسعه برنامه‌های هدف‌مند آموزش تغذیه در رسانه‌های عمومی، آموزش و پرورش و آموزش عالی
۱۳۹۱	- تکیه بر تولید از منابع داخلی و نیل به خودکفایی در محصولات اساسی، ارتقاء سطح سلامت مواد غذایی تا استاندارد جهانی، اصلاح و بهینه‌نمودن الگوی مصرف و حمایت مؤثر از تولید و صادرات در محصولات دارای مزیت. ای نسبی و ایجاد مزیت‌های جدید - اصلاح ساختار و نظام بهره‌برداری بخش کشاورزی - نوسازی نظام تولید کشاورزی بر مبنای دانش نوین و بومی‌سازی فناوری‌های روز - بهبود کیفیت مواد و فرآورده‌های غذایی - ارتقاء سطح درآمد و زندگی روستاییان، کشاورزان و عشایر، توسعه پایدار روستاها و مناطق کشاورزی و رفع فقر با تقویت زیرساخت‌های مناسب تولید و تنوع‌بخشی و گسترش فعالیت‌های مکمل و اقتصاد به‌ویژه صنایع تبدیلی و روستایی و خدماتی نوین
۱۳۹۲	- تأمین امنیت غذا و درمان و ایجاد ذخایر راهبردی با تأکید بر افزایش کمی و کیفی تولید - مدیریت مصرف با تأکید بر اجرای سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف و ترویج مصرف کالاهای داخلی همراه با برنامه‌ریزی برای ارتقاء کیفیت و رقابت‌پذیری در تولید
۱۳۹۰- ۱۳۹۴	- اعلام فهرست مواد و فرآورده‌های غذایی سالم و ایمن و سبد غذایی مطلوب برای گروه‌های سنی مختلف توسط وزارت بهداشت - حفظ ظرفیت تولید و نیل به خودکفایی در تولید محصولات اساسی کشاورزی و دامی - ارتقاء راندمان آبیاری و شاخص بهره‌وری مصرف آب در بخش کشاورزی و افزایش تولید محصول - حمایت مالی از توسعه کشتارگاه‌های صنعتی و بهبود کشتارگاه‌های سنتی و نیمه‌صنعتی توسط بخش غیردولتی به‌منظور ارتقاء شاخص بهداشت کشتار انواع دام
۱۳۹۶- ۱۴۰۰	- توسعه کشاورزی در جهت نیل به خودکفایی - افزایش تولید محصولات راهبردی - سرمایه‌گذاری موردنیاز جهت انجام امور تحقیقاتی و نظام نوین ترویج و انتقال فناوری، تقویت شرکت‌های دانش‌بنیان، استقرار مدیریت دانش و تجهیز مراکز جهاد کشاورزی - توسعه کشت محصولات سالم و محصولات زیستی (ارگانیک)، اعمال استانداردهای ملی کنترل کیفی تولیدات - مقابله با بحران کم‌آبی، رهاسازی حبابه‌های زیست‌محیطی برای پایداری سرزمین، پایداری و افزایش تولید در بخش کشاورزی، تعادل‌بخشی به سفره‌های زیرزمینی - افزایش عملکرد در واحد سطح و افزایش بهره‌وری در تولید محصولات کشاورزی با اولویت محصولات دارای مزیت نسبی

و ارزش صادراتی بالا و ارقام با نیاز آبی کمتر و سازگار با شوری
- توسعه روش‌های آبیاری نوین، اجرای عملیات آب‌و خاک
- طراحی و اجرای الگوی کشت با تأکید بر محصولات راهبردی و ارتقای بهره‌وری آب

پس از استخراج عبارات کلیدی، مجدداً عبارات به صورت دقیق مطالعه شد تا مضامین فرعی آنها استخراج و بر اساس آن، دسته‌بندی مفاهیم طبق ابعاد امنیت غذایی صورت گیرد. این دسته‌بندی و استخراج مضامین، در سه طیف زمانی ده‌ساله بر اساس سال تصویب اسناد، انجام شده است تا روند تغییر و تکمیل آنها در طول زمان قابل مقایسه و روشن گردد. در جدول (۵)، مضامین استخراج شده، قابل رویت است.

جدول ۵. استخراج مضامین فرعی و اصلی از اسناد

بازه زمانی	مضامین فرعی	مضامین اصلی	ابعاد امنیت غذایی
	- ایجاد رشد اقتصادی در جهت افزایش تولید سرانه، اشتغال مولد - افزایش صادرات در بخش کشاورزی - تنظیم بازار محصولات کشاورزی و حمایت از تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان - رشد و توسعه پایدار اقتصادی با محوریت بخش کشاورزی از طریق تأکید هر چه بیشتر بر نقاط قوت درونی اقتصاد کشور و ایجاد مکانیزم‌های مناسب جهت تقویت بنیه‌های داخلی - ایجاد تنوع در فرصت‌های اشتغال و تأمین درآمد بخش‌های غیرکشاورزی در محیط روستایی	توسعه اقتصاد کشاورزی و غیر کشاورزی	ابعاد امنیت غذایی
	- تدوین استانداردها و اعمال آن در خصوص سلامت مواد غذایی و خدمات سلامت در سطح ملی - اصلاح الگوی کشت و اعمال شیوه‌های آبیاری کارآمدتر، ایجاد سامانه‌های بهینه تأمین و توزیع آب شرب و بهینه‌سازی تخصیص و مصرف آب - تأمین امنیت غذایی کشور باتکیه بر تولید داخلی و خودکفایی در تولید محصولات اساسی کشاورزی	الگوی غذایی سالم و مطلوب	تولید (موجودی)
۱۳۷۰-۱۳۸۰	- اعمال نظارت کامل بر کیفیت کالاهای تولیدی و رعایت استانداردها - حمایت از تولیدکنندگان بخش کشاورزی برای تأمین کالاهای اساسی - حمایت از تولیدات داخلی کشاورزی و دامی - خودکفایی در تأمین مواد غذایی و فرآورده‌های دامی موردنیاز کشور - تشکیل تعاونی‌های کشاورزی و تسهیل کاربرد تکنولوژی مناسب و کاهش هزینه‌ها و استفاده بهینه از عوامل تولید - فراهم‌آوردن موجبات توسعه پایدار کشاورزی و منابع طبیعی و افزایش کمی و کیفی محصولات کشاورزی در جهت تأمین امنیت غذایی - حمایت از تولیدکنندگان داخلی بخش کشاورزی از طریق خرید به‌موقع تولیدات داخلی و جلوگیری از توزیع بی‌موقع محصولات وارداتی کشاورزی و تنظیم بازار - تأمین حداقل نیازهای حیاتی و در صورت امکان تأمین آنها در حد کفایت	به‌کارگیری تکنولوژی، قوانین، سایر پتانسیل‌ها در جهت ارتقا سطح تولید	توجه به نیازهای پایه
	- تجهیز و تقویت مراکز دهستان و روستاهای مرکزی و شهرها به‌منظور تسهیل خدمت‌رسانی به مناطق روستایی و ایجاد زمینه‌های مناسب جهت استقرار فعالیت‌های غیرکشاورزی - سازماندهی فضایی و توزیع جغرافیایی جمعیت و فعالیت‌ها، متناسب با مزیت‌های نسبی هر منطقه - افزایش سطح آگاهی و مهارت کشاورزان - ارائه الگوهای مطلوب در زمینه مصرف انرژی، غذا و اشاعه فرهنگ استفاده از	ایجاد و ارتقاء مراکز خدمات توزیع متناسب جمعیت و فعالیت آگاهی‌بخشی الگوی مصرف	توزیع (دسترس)

		تولیدات داخلی و مبارزه با اسراف و گسترش و ترویج فرهنگ کار و تولید و ساده‌زیستی متناسب با امکانات و شئون جامعه اسلامی - گسترش فرهنگ قناعت و ساده‌زیستی و مبارزه با تجمل‌گرایی و اسراف - ارائه الگوهای مصرفی قابل قبول و مطابق امکانات و شئون جامعه اسلامی شناسایی، آموزش و ترویج نحوه نگهداری و مصرف صحیح کالا و خدمات - تعیین و اصلاح الگوی مصرف در جهت تأمین نیازهای انسان - آموزش همگانی الگوی مطلوب مصرف و مقابله با ترویج فرهنگ مصرف‌گرایی	بهینه
		- خودکفایی در تولید محصولات اساسی کشاورزی، تأمین امنیت غذایی، اقتصادی نمودن تولید و توسعه صادرات محصولات کشاورزی، ارتقای رشد ارزش افزوده بخش کشاورزی - حمایت از گسترش صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی جهت افزایش دوبرابر محصولات تولیدی - حمایت از تعاونی‌های تولید کشاورزی - افزایش کمی و کیفی محصولات کشاورزی و آبریزان با هدف تأمین امنیت غذایی و توسعه صادرات و با اولویت دانه‌های روغنی و زیتون و محصولات باغی - نوسازی و توسعه باغات - افزایش تولید مواد پروتئینی دام و آبریزان در راستای اصلاح ساختار تغذیه - ارتقای فرهنگ و آگاهی‌های تغذیه‌ای و ارائه آموزش‌های لازم به منظور ترویج سبب مطلوب غذایی	به کارگیری تکنولوژی، قوانین، و سایر پتانسیل‌ها در جهت ارتقا سطح تولید
		- تهیه و اجرای برنامه‌های ایمنی غذا و کاهش ضایعات مواد غذایی - تأمین غذای سالم و کافی در راستای سبب مطلوب غذایی و تضمین خدمات بهداشتی، درمانی و توان‌بخشی رایگان و تأمین مسکن ارزان‌قیمت، همچنین حصول اطمینان از قرارگرفتن جمعیت - تعیین سبب غذایی مطلوب - تخصیص منابع اعتباری، تسهیلات بانکی و یارانه‌ای لازم برای تولید، تأمین، توزیع و مصرف مواد غذایی، در جهت دستیابی به سبب مطلوب غذایی - تلاش در جهت تحقق عدالت اجتماعی و ایجاد فرصت‌های برابر و ارتقای سطح شاخص‌هایی از قبیل آموزش، سلامت، تأمین غذا، افزایش درآمد سرانه و مبارز با فساد - اختصاص منابع لازم برای شروع و تدارک برای ترویج غذای سالم در قالب میان‌وعده غذایی دانش‌آموزان و همچنین کمک غذایی برای اقشار نیازمند - یارانه کالاهای اساسی اعطایی به نیازمندان، روستاییان و ساکنین مناطق کمتر توسعه‌یافته - پرداخت یارانه در جهت تأمین سبب مطلوب غذایی	آگاهی‌بخشی
		- توانمندسازی و مشارکت محلی، بر اساس الگوی نیازهای اساسی توسعه و تشخیص نیاز توسط جوامع محلی و جلب مشارکت‌های عمومی	مشارکت عمومی و محلی
		- اعلام فهرست مواد و فرآورده‌های غذایی سالم و ایمن و سبب غذایی مطلوب برای گروه‌های سنی مختلف توسط وزارت بهداشت - حفظ ظرفیت تولید و نیل به خودکفایی در تولید محصولات اساسی کشاورزی و دامی - ارتقاء راندمان آبیاری و شاخص بهره‌وری مصرف آب در بخش کشاورزی و افزایش تولید محصول - حمایت مالی از توسعه کشتارگاه‌های صنعتی و بهبود کشتارگاه‌های سنتی و نیمه‌صنعتی توسط بخش غیردولتی به منظور ارتقاء شاخص بهداشت کشتار انواع	تولید سالم و مطلوب (موجودی) به کارگیری دانش، تکنولوژی، قوانین، پتانسیل - ها در جهت ارتقا سطح تولید
			حکمروایی امنیت غذایی
			تولید (موجودی)
			تولید (موجودی)
			تولید (موجودی)

۱۳۸۰-۱۳۹۰

۱۳۹۰-۱۴۰۰

		<p>دام</p> <ul style="list-style-type: none"> - توسعه کشاورزی در جهت نیل به خودکفایی - افزایش تولید محصولات راهبردی - سرمایه‌گذاری موردنیاز جهت انجام امور تحقیقاتی و نظام نوین ترویج و انتقال فناوری، تقویت شرکت‌های دانش‌بنیان، استقرار مدیریت دانش و تجهیز مراکز جهاد کشاورزی - توسعه کشت محصولات سالم و محصولات زیستی (ارگانیک)، اعمال استانداردهای ملی کنترل کیفی تولیدات - مقابله با بحران کم‌آبی، رهاسازی حقایق‌های زیست‌محیطی برای پایداری سرزمین، پایداری و افزایش تولید در بخش کشاورزی، تعادل بخشی به سفره‌های زیرزمینی - افزایش عملکرد در واحد سطح و بهره‌وری در تولیدات کشاورزی با اولویت محصولات دارای مزیت نسبی و ارزش صادراتی بالا و ارقام با نیاز آبی کمتر و سازگار با شوری - توسعه روش‌های آبیاری نوین، اجرای عملیات آب‌و خاک - تأمین امنیت غذا و درمان و ایجاد ذخایر راهبردی با تأکید بر افزایش کمی و کیفی تولید - طراحی و اجرای الگوی کشت با تأکید بر محصولات راهبردی و ارتقای بهره‌وری آب - تکیه بر تولید منابع داخلی و نیل به خودکفایی در محصولات اساسی، ارتقاء سطح سلامت مواد غذایی تا استاندارد جهانی - اصلاح ساختار و نظام بهره‌برداری بخش کشاورزی - نوسازی نظام تولید کشاورزی بر مبنای دانش نوین و بومی‌سازی فناوری‌های روز
		<ul style="list-style-type: none"> - بومی‌سازی سبد غذایی مطلوب - تأمین حق مردم در بهره‌مندی عادلانه از سبد غذایی و آشامیدنی مطلوب و مکفی - بهبود کیفیت مواد و فرآورده‌های غذایی
مصرف	الگوی مصرف بهینه	<ul style="list-style-type: none"> - مدیریت مصرف با تأکید بر اجرای سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف و ترویج مصرف کالاهای داخلی همراه با برنامه‌ریزی برای ارتقاء کیفیت و رقابت‌پذیری در تولید - اصلاح و بهینه نمودن الگوی مصرف و حمایت مؤثر از تولید و صادرات در محصولات دارای مزیت‌های نسبی و ایجاد مزیت‌های جدید
حکمریایی امنیت غذایی	مدیریت مطلوب نظام غذایی از طریق قوانین کارآمد و شفاف	<ul style="list-style-type: none"> - طرح جامع ارتقای فرهنگ و سواد تغذیه‌ای - ارتقای سطح فرهنگ و سواد تغذیه‌ای از طریق تقویت و توسعه برنامه‌های هدف‌مند آموزش تغذیه در رسانه‌های عمومی، آموزش و پرورش و آموزش عالی - یکپارچگی سیاست‌گذاری، تولید و برنامه‌ریزی برای امنیت غذا و تغذیه و تأمین ایمنی غذا - سازماندهی سیستم نظارت بر واردات، مراکز تولید، تهیه، نگهداری، توزیع و حمل‌ونقل مواد خوراکی و آشامیدنی - نظارت بر روند پایش و کنترل قیمت مواد غذایی اساسی

فاز سوم: مطالعه و بررسی پژوهش‌های پیشین از ابعاد مختلف بنیان‌های نظری، روش‌شناسی، مدل‌های تحلیلی، محورها و مولفه‌های مورد بررسی، پیشنهادات و راهکارها انجام شده است. از لحاظ زمانی، قدیمی‌ترین پژوهش مربوط به سال ۱۳۸۷ و جدیدترین آن مربوط به سال ۱۴۰۱ می‌باشد.

جدول ۶. فراوانی پژوهش‌های پیشین برحسب سال انتشار

سال	فراوانی	درصد	سال	فراوانی	درصد
۱۴۰۱	۴	۱۲,۵	۱۴۰۰	۷	۲۱,۸
۱۳۹۹	۳	۳	۱۳۹۸	۱	۳,۱۲
۱۳۹۷	۲	۶,۲۵	۱۳۹۶	۴	۱۲,۵
۱۳۹۵	۴	۱۲,۵	۱۳۹۴	۴	۱۲,۵
۱۳۹۳	۱	۳,۱۲	۱۳۹۲	۱	۳,۱۲
۱۳۸۷	۱	۳,۱۲			

همچنین از لحاظ اعتبار علمی، وابستگی سازمانی و رشته تخصصی نویسنده اول، پژوهش‌ها بررسی شدند. بیشترین رشته تخصصی که به موضوع امنیت غذایی پرداخته‌اند، رشته‌های مرتبط با علوم کشاورزی (ترویج و آموزش کشاورزی، اقتصاد کشاورزی) است.

جدول ۷. سطح علمی، وابستگی سازمانی و رشته تخصصی نویسنده اول در پژوهش‌های پیشین

سطح علمی	فراوانی	دانشگاه	فراوانی	رشته تخصصی	فراوانی
استاد	۲	دانشگاه تهران	۵	ترویج و آموزش کشاورزی	۸
دانشیار	۳	دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان	۴	اقتصاد کشاورزی	۷
استادیار	۸	دانشگاه زنجان	۳	جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی	۵
دانشجوی دکتری	۸	دانشگاه تربیت مدرس	۳	کشاورزی و توسعه روستایی	۲
کارشناسی ارشد	۱۰	دانشگاه شهید بهشتی	۴	کشاورزی اکولوژیک	۳
دستیار علمی	۱	دانشگاه آزاد	۳	برنامه‌ریزی شهری (شهرسازی)	۲
		دانشگاه اصفهان	۲	اقتصاد سلامت	۱
		پژوهشکده برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی	۲	آینده‌پژوهی	۱
		دانشگاه تبریز و لرستان	۲	علوم اقتصادی	۱
		دانشگاه علامه طباطبایی و شیراز	۲	مدیریت کشاورزی	۱
		دانشگاه بوعلی سینا و پیام‌نور	۲	جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری	۱

بررسی دیگر این پژوهش‌ها از حیث محتوایی یعنی رویکردهای نظری، رویکردهای تحلیلی و روش‌شناسی پژوهش است. در بخش نظریه‌ها، اغلب پژوهش‌ها بر پایه گزارش فائو و از لحاظ مدل‌های تحلیل، با استفاده از آزمون‌های همبستگی، انجام شده است.

جدول ۸. رویکردهای نظری و مدل‌های تحلیلی

رویکردهای نظری	فراوانی	مدل‌های تحلیلی	فراوانی	مدل‌های تحلیلی	فراوانی
فائو	۱۷	انواع ضریب همبستگی (پیرسون و اسپیرمن)	۱۱	انواع رگرسیون (چندک، ترتیبی، مجازی، لجستیک)	۸
بانک و سازمان بهداشت جهانی	۶	آزمون‌های پارامتریک (آزمون‌های F, T)	۵	مدل لاجیت	۵
آمارتیاسن (Amartyasen)	۴	واریانس	۳	معادلات ساختاری	۳
ماکسول (Maxwell)	۳	کروسکال والیس	۲	شاخص FGT	۲

*	*	*	*	*	۲۰											
*	*	*	*	*	۲۱											
*	*	*	*	*	۲۲											
*	*	*	*	*	۲۳											
*	*	*	*	*	۲۴											
*	*	*	*	*	۲۵											
*	*	*	*	*	۲۶											
*	*	*	*	*	۲۷											
*	*	*	*	*	۲۸											
*	*	*	*	*	۲۹											
*	*	*	*	*	۳۰											
*	*	*	*	*	۳۱											
*	*	*	*	*	۳۲											
۲۲	۹	۳	۱۲	۱۳	۱۷	۲	۳	۵	۲۴	۱	۱	۳۰	۱	۳	۲۸	مجموع

باتوجه به آنکه مفهوم امنیت غذایی تلفیقی و چندبعدی است، در پرسش‌نامه‌های استاندارد و محقق ساخته مورد استفاده در پژوهش‌ها، زمینه‌های متفاوتی از امنیت غذایی مورد سنجش و بررسی قرار گرفته است. دسته‌بندی این مؤلفه‌ها در هر یک از این زمینه‌ها در جدول (۱۰)، ارائه شده است:

جدول ۱۰. دسته‌بندی مؤلفه‌های مورد سنجش در پرسش‌نامه‌ها برحسب زمینه مطالعاتی

زمینه	مؤلفه
جمعیتی	سن، جنس، شمار افراد خانوار
	تعداد فرزندان، وضعیت سکونت
اقتصادی	اشتغال، هزینه خوراک، درآمد
	تعداد اتاق، قیمت مواد غذایی، مالکیت مسکن
زیست‌محیطی	تغییرات اقلیمی، اصول پایداری
	تخریب مراتع و جنگل‌ها، فشار بر منابع آب و از بین بردن بازیاقت پسماند دارایی‌ها
تغذیه‌ای	آگاهی و دانش تغذیه‌ای، فاصله تا نزدیک‌ترین مغازه، فروشگاه یا بازار
	کیفیت زندگی، میزان دریافت کالری، مدت‌زمان پخت و تهیه غذا
مدیریتی	میزان مصرف گوشت، سابقه مشارکت در امورات زیست-محیطی محله
	میزان مصرف وعده‌های غذایی، میوه، سبزیجات، لبنیات
کالبدی	تولیدات بومی و محلی مواد غذایی، احساس افراد از امنیت غذایی
	تغییرات کاربری اراضی، شیب، طبقات ارتفاعی، کیفیت راه ارتباطی

این جدول، بیان می‌کند که اغلب مؤلفه‌ها حول محور جمعیتی، اقتصادی، تغذیه‌ای و مدیریتی است و توجه کمتری به بعد کالبدی شده است. در بخش بعدی، پیشنهادات ارائه شده در پژوهش‌ها نیز، بررسی شدند که طیف متنوعی از زمینه‌های مرتبط با مسئله امنیت غذایی را دربر گرفته‌اند. دسته‌بندی آنها در جدول (۱۱)، ارائه شده است:

جدول ۱۱. دست‌بندی پیشنهادات در پژوهش‌های پیشین بر حسب زمینه مطالعاتی

زمینه	پیشنهاد
اقتصادی	<p>- تقویت تعاونی‌های مصرف</p> <p>- ارائه تسهیلات بانکی مناسب به افراد دارای ایده کارآفرینی</p> <p>- تثبیت قیمت مواد غذایی</p> <p>- پرداخت تسهیلات و آموزش کارآمد در ایجاد کسب‌وکارهای کوچک، ایجاد شغل و بهره‌مندی از ظرفیت‌ها و مزیت‌های نسبی منطقه</p> <p>- حمایت مالی دولت برای ترغیب بیشتر کشاورزان به پذیرش فناوری‌های نوین کشت</p> <p>- ایجاد فرصت‌های اشتغال‌زایی برای افزایش درآمد خانوارهای روستایی</p> <p>- اعطای وام، توزیع بسته‌های حمایتی و معیشتی و سبد کالای غذا به خانوارهای دارای ناامنی و فقر غذایی</p> <p>- ایجاد کارگاه‌ها و کارخانه‌های تولیدی برای ترغیب ایجاد اشتغال روستاییان به‌منظور افزایش درآمد</p> <p>- اتخاذ تدابیر لازم برای تأمین مسکن یا کمک به مخارج اجاره‌بهای خانوارهای فاقد مسکن</p> <p>- فراهم کردن زمینه برای اشتغال زنان سرپرست خانوار جهت ارتقا و بهبود وضعیت اقتصادی و سطح امنیت غذایی، به‌ویژه ارائه تسهیلات و اعتبارات خرد برای راه‌اندازی و توسعه مشاغل خانگی</p>
فرهنگی و آموزشی	<p>- ارائه آموزش‌های مناسب در زمینه توسعه مشاغل</p> <p>- لزوم توجه به فرهنگ غذایی خاص هر منطقه و آموزش بهبود آن</p> <p>- آگاه‌سازی از اهمیت تنوع و سلامت غذایی و ترکیب مناسب آن‌ها جهت بهره‌برداری بهتر</p> <p>- آموزش افراد، به‌ویژه سرپرستان خانوار، در زمینه غذاهای چرب، شور، شیرین و آماده و ارائه راهکارهای مناسب به‌منظور جایگزین کردن غذاهای سالم به‌جای این گونه مواد غذایی جهت ارتقاء دانش تغذیه‌ای افراد</p> <p>- تبلیغات رسانه‌های جمعی، به‌ویژه رسانه‌های تصویری، در جهت گسترش فرهنگ تغذیه سالم در جامعه</p> <p>- برگزاری کلاس‌های آشپزی در روستاها به‌منظور آشنا کردن مادران برای رعایت اصول صحیح پخت مواد خوراکی</p> <p>- آموزش‌های لازم جهت بهبود اصول تغذیه خانوار و اولویت‌بخشی به خانوارهای دارای ناامنی شدید غذایی در سیاست‌های دولت</p> <p>- ارائه خدمات مشاوره مستقیم و غیرمستقیم برای ارتقای آگاهی خانوارها پیرامون تغذیه و امنیت غذایی</p> <p>- اجرای مداخلات مبتنی بر شواهد و بر اساس مبانی آموزش تغذیه، منطبق با شرایط، به‌منظور کاهش فاصله شناخت و عملکرد، از طریق تبلیغات در رادیو، تلویزیون، مدارس و هم‌چنین نصب پوستر در روستا</p> <p>- برگزاری کلاس‌های سوادآموزی و تشویق مادران برای سوادآموزی و به‌تبع آن بالابردن سطح دانش و سواد تغذیه‌ای آنها</p> <p>- استفاده از برنامه‌های جامع و جذاب آموزشی در زمینه آشنایی با گروه‌های غذایی و نقش آنها در سلامت بدن به‌عنوان بخشی از کتب درسی و یا کمک‌آموزشی سطوح مختلف تحصیلی، به‌عنوان یک عامل تأثیرگذار بر سطح آگاهی تغذیه‌ای</p>
مدیریت و سیاست‌گذاری	<p>- توجه بیشتر دولت به سیاست‌گذاری در تنظیم بازار مواد غذایی، پرداخت یارانه، الگوهای غذایی خاص منطقه‌ای</p> <p>- مطالعه و شناسایی نظام‌های بهره‌برداری پایدار متناسب با شرایط اجتماعی و اقتصادی هر منطقه برای اشاعه و آگاهی مردم از آن</p> <p>- حمایت‌های اضطراری کوتاه‌مدت در قالب دایر کردن صندوق‌های اعتباری و مشاغل خرد</p> <p>- پیش‌بینی و اعمال سازوکارهای مناسب حقوقی و وضع قوانین لازم به‌منظور عدم تغییر گسترده کاربری اراضی کشاورزی</p> <p>- بهره‌گیری از تجارب سازمان‌های حمایت‌کننده زنان سرپرست خانوار از جمله بنیاد شهید انقلاب اسلامی</p> <p>- تأمین مسکن برای خانوارهای زن سرپرست توسط سازمان‌ها و نهادهای متولی</p> <p>- تقویت دبیرخانه شورای عالی سلامت و امنیت غذایی</p> <p>- سیاست‌گذاری‌های کلان کشور در راستای کاهش ناامنی غذایی</p> <p>- حمایت‌های مناسب جهت حضور زنان در تشکل‌های روستایی مانند صندوق تعاونی، انجمن‌های زنان و ...</p> <p>به‌منظور ارتقا سطح مشارکت آنها</p> <p>- تدوین سیاست‌های نوین در حوزه سلامت تغذیه‌ای جامعه از جمله فرایند غنی‌سازی مواد غذایی</p> <p>- پایش وضعیت تغذیه جامعه از طریق گردآوری اطلاعات دوره‌ای، مطالعه روند تغییرات تغذیه‌ای در سطح استان و گزارش به مسئولین ذی‌ربط برای اطمینان از امنیت غذایی</p>

- پشتیبانی دولت از طرح‌های تنوع‌بخشی به اقتصاد روستاهای مورد مطالعه و سیاست‌گذاری در زمینه توسعه اشتغال

- همکاری و هماهنگی نهادها و ارگان‌های مختلف دولتی و خصوصی در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های مختلف در سطوح ملی و محلی برای بهبود وضع تغذیه جامعه

- اتخاذ تدابیر لازم برای تأمین مسکن یا کمک به مخارج اجاره‌بهای خانوارهای فاقد مسکن

- تمرکز سیاست‌های دولت بر اشتغال‌زایی و ثبات قیمت‌ها در سطح منطقه

- تغییر شیوه آبیاری سنتی و توسعه روش‌های آبیاری با راندمان بالاتر و استفاده از ارقام پرمحصول و متناسب با دور زمانی برداشت در هر منطقه جهت ارتقا بهره‌وری مالی

- توسعه کشاورزی مکانیزه و مدرن در راستای توسعه تولید محصولات کشاورزی و خودکفایی

- توسعه صنایع تبدیلی تکمیلی کشاورزی و متنوع‌سازی منابع معیشتی و فعالیت‌های غیرزراعی با تأکید بر مزیت نسبی مشاغل در مناطق مختلف روستایی کشور

- آگاه‌سازی کشاورزان از خسارات زیست‌محیطی ناشی از توسعه نامتناسب کشاورزی

- تغییر شیوه آبیاری سنتی و توسعه روش‌های آبیاری با راندمان بالاتر و استفاده از ارقام پرمحصول و متناسب با دور زمانی برداشت در هر منطقه جهت ارتقا بهره‌وری مالی

- ترویج فرهنگ کارآفرینی، توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی

- تنوع‌بخشی به الگوی زراعی منطقه از طریق ترویج کشت محصولات کشاورزی متنوع به منظور مدیریت تأثیرات تغییرات آب‌وهوایی

- حمایت و بیمه محصولات و دارایی‌های روستاییان، تجهیز اراضی زراعی به سیستم‌های آبیاری قطره‌ای و بارانی

- بهبود کیفیت راه‌های روستاها

عمرانی، کالبدی - افزایش تعداد تعاونی‌های فروش محصولات غذایی در روستاهای دور از مراکز خرید

- جلوگیری از تغییرات کاربری اراضی

این دسته‌بندی، بیانگر آن است که تمرکز و توجه پیشنهادات، بر محورهای اقتصادی، فرهنگی، سیاست‌گذاری، کشاورزی است.

بحث

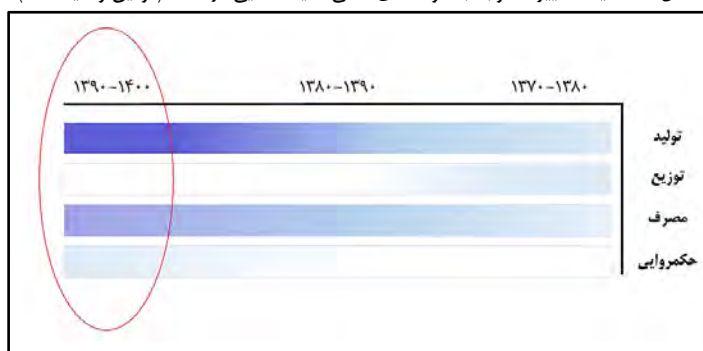
بررسی و مقایسه یافته‌های حاصل از سه نگرش دانشی، تجربی و پژوهشی، در قالب سه لایه مطالعاتی یادشده، کمک می‌کند تا ویژگی‌ها و زیر مسئله‌های مرتبط با تحقق امنیت غذایی راحت‌تر و دقیق‌تر شناسایی شود.

در فاز اول پژوهش، مطالعه نظریات مرتبط با امنیت غذایی و همچنین سیر تکاملی آن، نشان می‌دهد در دیدگاه‌های قدیمی‌تر، مسئله اصلی غذا را در رشد جمعیت و راهکار ساده‌اندیشانه آن را توقف رشد جمعیت یا افزایش تولید می‌دانستند. در حالی که در دیدگاه‌های بعدی، مسائل عمیق‌تری از جامعه در تأمین غذای افراد، شناسایی شد. تأثیرگذاری این نظریات و همچنین مسائلی چون جنگ‌ها و قحطی‌هایی که در طول زمان در برخی از کشورها تجربه شده، چارچوب نظری فائو را در طول زمان دستخوش تغییراتی کرده است که به‌وضوح در تعاریف ارائه شده، قابل درک است. مولفه‌های اصلی امنیت غذایی، موجودی، دسترسی، مصرف و پایداری است که در آخرین گزارش فائو در سال ۲۰۱۱، تحقق دقیق و مؤثر آن را در قالب برنامه‌ریزی بر اساس اصول حکمروایی خوب می‌داند.

در فاز دوم پژوهش، تحلیل تماتیک اسناد و استخراج مفاهیم و مضامین و دسته‌بندی آنها برحسب مولفه‌های اصلی فائو که در سه بازه زمانی انجام شد، حاکی از آن است که در هر دوره زمانی، تغییرات قابل توجهی در قوانین، مقررات و سیاست‌ها وجود داشته و بارزترین آن، اینکه در هر سه بازه زمانی، تکیه اصلی بر محوریت تولید و خودکفایی بوده است و به‌تازگی در دهه اخیر یعنی در بازه زمانی، ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰، در قالب چند بند جزئی، به موضوع حکمروایی امنیت غذایی توجه شده است.

این در حالی است این چارچوب، حدود یازده سال قبل، توسط فائو مطرح شد. طیف تغییرات توجه به ابعاد امنیت غذایی در سه بازه زمانی در شکل (۳)، نشان می‌دهد که بعد توزیع غذا و مسائل مرتبط با آن، کمتر مورد توجه بوده و بی‌توجهی به یکی از ابعاد (توزیع) و تکیه صرف بر بعد تولید (موجودی)، نتوانسته راه به جایی ببرد و امنیت غذایی را محقق سازد. از سوی دیگر، شکاف قابل توجه میان سیاست‌ها و قوانین کشور با چارچوب‌های بین‌المللی، در تشدید مسئله، بی‌تأثیر نیست.

شکل ۳. مقایسه تغییرات توجه به مولفه‌های اصلی امنیت غذایی در اسناد (قوانین و سیاست‌ها)

استخراج مضامین و مفاهیم اسناد و تطابق آنها بر پایه ۴ بعد امنیت غذایی نیز، دلیلی دیگر بر این مدعا است که در شکل (۴)، مشاهده می‌شود:

شکل ۴. تطابق مضامین مستخرج از اسناد با ابعاد امنیت غذایی

در فاز سوم، فراتحلیل پژوهش‌های پیشین، علاوه بر آنکه پایه‌های نظری، مدل‌های تحلیلی و روش‌شناسی مورد استفاده در پژوهش‌ها را مشخص ساخت، جهت‌گیری و محوریت پیشنهادات، راهکارها و نتیجه‌گیری آنها نیز قابل درک است. بارزترین ویژگی که از لحاظ محتوایی در پژوهش‌های پیشین وجود دارد این است که از سال ۱۳۸۷ تا ۱۴۰۱، تغییر قابل توجهی در ارتباط با بهره‌گیری از نظریات و یا چارچوب فائو دیده نمی‌شود و اکثر پژوهش‌ها بر اساس یک الگوی مشخص و استاندارد با تغییر در مورد مطالعه، صورت گرفته است. برحسب پژوهش‌های پیشین، علت ناامنی غذایی در بین خانوارهای شهری یا روستایی، اغلب زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی خانوار و عدم توانمندی آنان برای تأمین نیاز خود که جزء زیرمؤلفه‌های بعد دسترسی است، شناسایی شده و ارتباط آن با سیاست‌های کلان کشور، قوانین، شیوه‌های مدیریت و

به‌طور کلی اصول حکمروایی مورد بررسی قرار نگرفته است. به‌علاوه، تمرکز راهکارها و پیشنهادات، بر محوریت بعد موجودی (تولید) و عواملی که می‌تواند زمینه‌ساز ارتقاء و بهبود سطح تولید باشد، بوده است و نتایج بیانگر سطح بالاتر ناامنی غذایی در خانوارهای روستایی، در مقایسه با خانوارهای شهری، است. بررسی روابط بین متغیرهای مورد مطالعه، نشان می‌دهد مولفه‌های اجتماعی - اقتصادی خانوار از جمله بعد خانوار، جنسیت سرپرست خانوار، سواد، سطح تحصیلات، درآمد، شغل، قیمت مواد غذایی، مالکیت مسکن و مالکیت خودرو، بر بهره‌مندی از امنیت غذایی خانوار بیشترین تأثیر را دارد.

جدول ۱۲. تلخیص و جمع‌بندی نتایج پژوهش‌های پیشین

- فقدان دانش تغذیه‌ای مؤثر بر ناامنی غذایی
- زنان در وضعیت ناامن‌تر غذایی نسبت به مردان
- ضعف نظام حمایت از کشاورزی، مهم‌ترین چالش امنیت غذایی در جوامع روستایی
- اجرای نامناسب و تورم‌زای طرح هدف‌مندی یارانه‌ها عامل اصلی تضعیف روزافزون امنیت غذایی و کیفیت نامناسب تغذیه‌ای از نظر شهروندان
- چالش‌هایی چون افزایش قیمت مواد غذایی، تغییرات اقلیمی و توسعه‌نیافتگی جوامع روستایی مؤثر بر امنیت غذایی
- عوامل جغرافیایی فاصله از مرکز خرید، محل استقرار روستا و کیفیت راه ارتباطی مؤثر در امنیت غذایی
- بالا بودن نرخ بی‌سوادی و بیکاری و در نتیجه ناامنی غذایی در خانوارهای روستایی در مقایسه با خانوارهای شهری
- خانوارهای روستایی دارای ناامنی غذایی زیاد و مواجهه با ریسک‌های معیشتی (ریسک تولیدات زراعی، تجارت کشاورزی، قیمت، اشتغال، سلامت، سیاست‌گذاری، جمعیت‌شناختی)
- قدرت خرید پایین و نبود فرهنگ صحیح تغذیه‌ای موجب جایگزینی مواد خوراکی ارزان‌قیمت با مواد غذایی گران‌قیمت
- متغیرهای اشتغال، درآمد، تعداد اتاق، مالکیت خودرو دارای ارتباط مستقیم و معنادار با سطح امنیت غذایی در مناطق شهری و روستایی
- درآمد و سطح تحصیلات سرپرست خانوار، تأثیرگذارترین فاکتور در ناامنی غذایی خانوار
- مهم‌ترین تجربه‌نگرانی خانوار، اتمام مواد غذایی، ناتوانی مالی تأمین غذا و تکیه بر غذاهای ارزان‌قیمت
- متغیر درآمد، مهم‌ترین عامل مؤثر بر امنیت غذایی خانوار
- امنیت غذایی پایین‌تر در میان خانوارهای زن سرپرست
- همبستگی مثبت و قابل‌توجه بین امنیت غذایی و شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی خانوار

نتایج این پژوهش‌ها، با برخی از مطالعات بین‌المللی در زمینه امنیت غذایی نیز مقایسه شد. از جمله:

۱- آکپریبو، اذعان دارد که اثرات ناامنی غذایی در تمام گروه‌های سنی، به‌ویژه کودکان خردسال و زنان در سنین باروری، گروه‌های جمعیتی آسیب‌پذیر از لحاظ اقتصادی چالش‌برانگیز است. این افراد برای مقابله با ناامنی غذایی ممکن است از مکانیسم‌های ناسالم و ناپایدار مثل خرید مواد غذایی کم‌کیفیت، حذف برخی وعده‌های غذایی و مواردی از این دست استفاده کنند که موجب به‌خطرفتادن سلامت مصرف‌کنندگان ساکن در شهرها می‌گردد (Akparibo, 2021).

۲- بنا بر ادعای ماکسول، در مناطق شهری، در درجه اول توانایی تأمین درآمد کافی، توانایی تأمین غذا و سایر نیازهای اولیه و همچنین دستمزدها و قیمت مواد غذایی اهمیت دارد؛ برخلاف مناطق روستایی که عوامل فیزیکی و اقلیمی بر نگرانی‌های ناامنی غذایی غالب است. همچنین عواملی چون محیط‌های شلوغ، غیربهداشتی و عدم کارایی ایمنی در این مسئله بی‌تأثیر نیست (Maxwell, 1999:141).

به همین جهت، راهکاری که برخی از خانوارها برای رفع مسئله امنیت غذایی دنبال می‌کنند، مواردی مثل حذف یا کاهش برخی از وعده‌های غذایی، اشتراک وعده‌های غذایی با همسایه‌ها، خوابیدن بدون خوردن غذا، استفاده از حمایت‌های غذایی، مراجعه به بازارهای غیررسمی برای تهیه غذای ارزان‌تر است (Mabuza & Mamba, 2022:2). البته این راهکارها، راهکارهایی اساسی نیست و نمی‌تواند مسئله را در بلندمدت رفع نماید. از طرفی، از آنجاکه تولید مواد غذایی و کشاورزی،

در مناطق روستایی صورت می‌گیرد، اغلب پژوهش‌ها تمرکز بر خانوارهای روستایی دارند. به عبارت دیگر، ادبیات برنامه‌ریزی شهری، هنوز به صورت کامل و واضح وارد مسائل مربوط به مواد غذایی نشده و به دلیل آنکه تولید غذا یک موضوع روستایی تلقی می‌گردد، تاکنون سیستم غذایی و برنامه‌ریزی شهری، ارتباط تعریف شده‌ای با یکدیگر نداشتند. در حالی زندگی شهری نیازمند تأمین آب، غذا، سرپناه و هوا است (Steenkamp et al, 2021:4). مطالعات ۲۲ آژانس برنامه‌ریزی نیز، در سال‌های ۱۹۹۷ و ۱۹۹۸ تأییدی بر این مدعا است که غذا و کشاورزی، یک موضوع روستایی در نظر گرفته شده و یک شکاف شهری - روستایی در این زمینه وجود دارد. همین شکاف، موجب عدم موفقیت و توزیع کارآمد غذا در محیط‌های شهری و به عبارت دیگر ایجاد نقص در سیستم غذایی شده است (Cabannes & Marocchino, 2018:19). سیستم‌های غذایی، سیستم‌های اجتماعی - اکولوژیکی هستند که فعالیت آنها یعنی تولید، توزیع و مصرف، موجب تحقق امنیت غذایی، محیطی و رفاه اجتماعی می‌گردد و فعالیت‌های غذایی، روابط انسانی و محیط‌زیست بر یکدیگر تأثیر می‌گذارند (Minichini, 2019:13). با توجه به آنکه تنظیم فعالیت‌های سیستم غذایی از طریق سیاست‌ها، نهادها، اقدامات ذی‌نفعان، عملکرد و رویکردهای حاکمیتی صورت می‌گیرد، چالش اصلی امنیت غذایی در مقیاس شهری چگونگی فعالیت سیستم غذایی و تأثیر آن بر توسعه یا محدودیت امنیت غذایی است (Battersby & Haysom, 2018:58). از این رو، برنامه‌ریزی سیستم غذایی، ابزاری ضروری برای تحقق امنیت غذایی است. با توجه به آنکه، تمرکز محققان و مباحثه در راستای برنامه‌ریزی جامع برای امنیت غذایی، به حد کافی نیست، برنامه‌ریزی جامع برای امنیت غذایی در قالب برنامه‌ریزی راهبردی که از طریق ایجاد همکاری بین سطوح مختلف حکمرانی از منافع عمومی گرفته تا خصوصی و حتی راهبردهای میان بخشی مثل برنامه‌ریزی کاربری اراضی را در بر بگیرد، نیازمندی اصلی در این راستا است تا چهار هدف اصلی امنیت غذایی یعنی موجودی، دسترسی، مصرف و پایداری محقق گردد (Zhong et al., 2021:4). بنابراین، به کارگیری اصولی که بتواند برنامه‌ای را بر اساس نیازهای مردم تنظیم کند و به آنها اطمینان بخشد که قابل اعتماد و کارآمد است، پیروی از اصول حکمروایی خوب است (Stecyk, 2018:11). حکمروایی عنصری حیاتی در سیستم‌های غذایی بوده و مشخصه بارز آن، تعامل بین نهادهای عمومی و/یا خصوصی که در نهایت هدفشان تحقق اهداف جمعی است، می‌باشد. به علاوه، از طریق تلاش‌های شهروندان، سازمان‌های جامعه مدنی و دولت‌های محلی که مدیریت سیستم‌های غذایی محلی را شکل می‌دهند و عاملی کلیدی برای رسیدگی به فقر غذایی است، پیگیری می‌شود. (Galli et al., 2018:1357). به همین دلیل، حکمروایی امنیت غذایی یکی از دغدغه‌های اصلی سیاست‌گذاران در سطوح مختلف است و در بحث‌های اخیر امنیت غذایی، نقش حاکمیت بیش‌ازپیش مورد توجه قرار می‌گیرد. چراکه راه‌حل‌ها یا رویکردهای امنیت غذایی نه تنها باید به ابعاد فنی و زیست‌محیطی موضوع بپردازند، بلکه جنبه‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی را نیز در نظر بگیرند (Candel, 2014:585).

بنابراین، با مقایسه یافته‌های پژوهش در سه فاز صورت گرفته، ماهیت شکاف دانشی، تجربی و پژوهشی روشن می‌شود که مبنی بر وجود تفاوت بین روند تکاملی پایگاه نظری، سیاست‌ها و قوانین و پژوهش‌های دانشگاهی است. به این ترتیب که در نظریات و دیدگاه‌ها به تدریج، ابعاد مؤثر در برقراری امنیت غذایی، تکمیل شده است و راهکار اساسی تحقق این مفهوم را در برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری و اجرای شفاف، مشارکتی و پاسخگو در چهار رکن امنیت غذایی (موجودی، دسترسی، مصرف، پایداری)، به همراه وجود نهادهای کارآمد، مؤثر، شفاف و پاسخگو و همچنین احترام به حاکمیت قانون، برابری و انصاف در مدیریت، تخصیص منابع و ارائه خدمات و سیاست‌ها، نهادها و اقدامات منسجم و هماهنگ و به عبارت بهتر حکمروایی خوب غذایی می‌داند. در قوانین و سیاست‌ها نیز، بعد موجودی در قالب توجه به تولید و خودکفایی، در محوریت

متن سیاست‌ها و قوانین است و در سال‌های اخیر، به‌تازگی در قالب‌بندهایی مختصر و کوتاه به اصول حکمروایی اشاره شده است. این به معنای تکامل تدریجی و البته آهسته قوانین و سیاست‌ها با چارچوب نظری بین‌المللی فائو در حوزه امنیت غذایی و اختلاف زمانی حدود یک دهه بین آنها است. از سوی دیگر، مطالعه و بررسی پژوهش‌های پیشین، نشان می‌دهد که روند تکاملی و به‌روزرسانی بر اساس چارچوب‌های نظری بین‌المللی صورت نگرفته و صرفاً به سنجش در سطح خانوارها، آن هم اغلب در بین خانوارهای روستایی پرداخته شده است. به‌علاوه از لحاظ روش‌شناسی، غالباً بر اساس روش‌های کمی با استفاده از پرسش‌نامه استاندارد و جهت سنجش آن از مدل‌های آماری به‌ویژه رگرسیون صورت گرفته است. این به معنای هم‌سو نبودن، نگرش‌های دانشی، تجربی و پژوهشی در زمینه برقراری امنیت غذایی به‌ویژه در مناطق شهری است. لذا رفع این مسئله، نیازمند انجام یک مطالعه جامع و ترکیبی از روش‌های کمی و کیفی بر پایه نظریات به‌روز و مطرح در زمینه امنیت غذایی و برنامه‌ریزی شهری، در راستای هم‌سو شدن دانش، تجربه و پژوهش و به عبارت دقیق‌تر نظریات با قوانین، سیاست‌ها و پژوهش‌های دانشگاهی است.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر پژوهشی کیفی با هدف شناخت شکاف دانشی، تجربی و پژوهشی در مورد مسئله امنیت غذایی انجام شد. با توجه به آنکه امنیت غذایی، موضوعی تلفیقی است و حوزه‌های مختلف برنامه‌ریزی در سطوح متفاوت بر آن تأثیرگذار هستند، لذا علاوه بر مطالعه نظریات و چارچوب نظری بین‌المللی فائو در قالب نگرش نظری، جهت شناسایی دقیق‌تر مسئله، قوانین، مقررات و سیاست‌های مرتبط نیز در نگرش تجربی، مطالعه و تحلیل شد تا با استخراج مضامین و مفاهیم آن‌ها و مقایسه با ابعاد امنیت غذایی، چالش‌های احتمالی مشخص گردد. از سوی دیگر، نگرش پژوهشی در حوزه امنیت غذایی که طیف گسترده‌ای از پایان‌نامه‌ها و مقالات را در رشته‌های دانشگاهی مختلف در بر می‌گیرد، به روش فراتحلیل انجام شد تا ضمن ایجاد دید جامع از نظر محتوایی و نظری، از نظر روش‌شناسی و راهکارهای ارائه شده نیز، اجماع حاصل و زمینه‌ای برای مقایسه با مطالعه دانشی و تجربی فراهم گردد. لذا با بهره‌گیری از یافته‌های پژوهش، به پرسش‌های پژوهش پاسخ داده می‌شود:

- ۱) امنیت غذایی دارای ابعاد موجودی، دسترسی، مصرف، پایداری و حکمروایی خوب است که برحسب مطالعات صورت‌گرفته، تحلیل و یافته‌های پژوهش، این مؤلفه‌ها در قالب یک زنجیره قرار دارد. به این مفهوم که در پایداری در گرو ابعاد موجودی، دسترسی و مصرف است و حکمروایی خوب، زمانی محقق می‌شود که تمام ابعاد پیشین، به اصول حکمروایی خوب، پایبند باشند. امنیت غذایی دارای محورهای اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی، جغرافیایی، سیاسی و کشاورزی است و در هر یک از ابعاد و محورها، دارای زیرمؤلفه‌هایی می‌باشد که حاکی از تلفیقی و ترکیبی بودن مفهوم امنیت غذایی است.
- ۲) اسناد شامل قوانین، مقررات و سیاست‌ها، دارای مضامین اصلی و فرعی در ارتباط با مفهوم امنیت غذایی است که مهم‌ترین آنها شامل توسعه اقتصاد کشاورزی و غیرکشاورزی، الگوی غذایی سالم و مطلوب، به‌کارگیری تکنولوژی، قوانین و سایر پتانسیل‌ها جهت ارتقاء سطح تولید، توجه به نیازهای پایه، ایجاد و ارتقاء مراکز خدمات، توزیع متناسب جمعیت و فعالیت، حمایت از مصرف‌کنندگان، آگاهی‌بخشی، الگوی مصرف بهینه، مدیریت مطلوب از طریق قوانین کارآمد و شفاف، مشارکت عمومی و محلی است که از مقایسه آن با ابعاد امنیت غذایی، مشخص شد که اغلب مضامین و مفاهیم، دارای گرایش به بعد موجودی (تولید) و زمینه‌سازی برای ارتقاء آن هستند.
- ۳) پژوهش‌های پیشین، اغلب متمرکز بر سنجش امنیت غذایی میان خانوارهای روستایی و با محوریت ویژگی‌های

اجتماعی و اقتصادی خانوار و درصد رشد و توسعه کشاورزی و اقتصاد مربوط به آن هستند که می‌تواند معادل با بعد موجودی (تولید) در نظر گرفت. از لحاظ روش شناختی، تکیه بر روش‌های کمی و تحلیل‌های آماری و از لحاظ پایه علمی اغلب حاصل پژوهش محققان رشته‌های مرتبط با کشاورزی است.

۴) از یافته‌های پژوهش و پاسخ سه سؤال پیشین، مشخص می‌شود که پایه دانشی امنیت غذایی که شامل موجودی، دسترسی، مصرف و حکمروایی خوب است، با پایه تجربی و پژوهشی تفاوت دارد. این تفاوت در قالب ماتریس زیر قابل مشاهده است:

جدول ۱۳. ماتریس شکاف دانشی، تجربی و پژوهشی امنیت غذایی

ابعاد امنیت غذایی	یافته‌های مطالعه دانشی	یافته‌های مطالعه تجربی	یافته‌های مطالعه پژوهشی
موجودی (تولید)	✓	✓	✓
دسترسی (توزیع)	✓	✓	✓
مصرف	✓	✓	✓
حکمروایی خوب	✓	✓	✓

باتوجه به آنکه لازمه تحقق حکمروایی خوب، پایبندی به اصول آن در سایر ابعاد امنیت غذایی است، لذا نگاه و یا برنامه‌ریزی تک‌بعدی، راهگشا نیست. چالش اساسی پژوهش‌های دانشگاهی در ارتباط با امنیت غذایی، عدم تطابق با نگرش تجربی و دانشی است که این عدم تطابق به‌ویژه در ارتباط با نگرش دانشی بیانگر کاربردی و به‌روز نبودن پژوهش‌های مرتبط با امنیت غذایی است. از این‌رو، به‌روزرسانی قوانین و سیاست‌ها در راستای چارچوب‌های جهانی مطرح در حوزه تأمین غذا و همگام با آن، انجام پژوهش‌های کاربردی و متناسب با دیدگاه‌های نظری حاکم بر جهان، لازمه پوشش شکاف تلفیقی دانشی، تجربی و پژوهشی در حوزه امنیت غذایی است.

تقدیر و تشکر

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

منابع

- آرایش، محمدباقر و فتح‌اللهی، زهرا. (۱۳۹۹). طراحی الگوی امنیت غذایی خانوارهای روستایی استان ایلام: کاربرد نظریه زمینه‌ای. *روستا و توسعه*، ۲۳ (۹۲)، ۶۱-۸۷.
- آقامیری، حمیده سادات. (۱۴۰۰). جایگاه مشارکت شهروندی در اقتصاد سبز شهری با تأکید بر امنیت غذایی (مطالعه موردی: منطقه ۴ شهرداری تهران). *دوفصلنامه توسعه پایدار محیط جغرافیایی*، ۳ (۴)، ۱۵۵-۱۴۲.
- اکبرپور، مریم؛ مهدوی دامغانی، عبدالمجید؛ دیهیم‌فرد، رضا و ویسی، هادی. (۱۳۹۵). بررسی وضعیت امنیت غذایی در شهرستان مرودشت. *مجله کشاورزی بوم‌شناختی*، ۶ (۱)، ۱-۱۰.
- اکبری، محمدرضا؛ پیش‌بهار، اسماعیل و دشتی، قادر. (۱۴۰۰). بررسی عوامل مؤثر بر ناامنی غذایی خانوارهای شهری ایران با استفاده از الگوی لاجیت ترتیبی تعمیم‌یافته. *اقتصاد کشاورزی و توسعه*، ۲۹ (۱۱۴)، ۱۳۵-۱۰۹.
- افخمی، سروش؛ سالم، علی‌اصغر و طاهرپور، جواد. (۱۴۰۰). عوامل فردی مؤثر بر امنیت تغذیه خانوارهای مناطق شهری ایران. *تشریه علمی سیاست‌گذاری اقتصادی*، ۱۳ (۲۶)، ۵۶-۳۱.
- اسکندری شهرکی، زهرا؛ محمدی یگانه، بهروز؛ چراغی، مهدی و عینالی، جمشید. (۱۴۰۱). بررسی میزان تأثیر گردشگری پایدار بر

- امنیت غذایی خانوارهای روستایی، مطالعه موردی: روستاهای هدف گردشگری شهرستان اردل. *مجله آمایش جغرافیایی فضا*، ۱۲ (۱)، ۳۵-۴۹.
- باقری، عبدالرضا و رفعت‌نژاد، صمد. (۱۳۹۹). تدوین الگوی سنجش امنیت غذایی در ج.ا.ا. نشریه *پدافند غیرعامل و امنیت*، ۳۱، ۳۱-۱۰۷-۱۳۳.
- بلدی، ماجده. (۱۴۰۰). به‌کارگیری رهیافت برنامه‌ریزی پیش‌بینی در ایجاد آمادگی برای مقابله با بحران ناامنی غذایی در شرایط وقوع زلزله در تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مهندسی شهرسازی گرایش برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه هنر اصفهان.
- پاکروان چروده، محمدرضا؛ حسینی، سید صفدر و نوری نائینی، سید سعید. (۱۳۹۹). شناسایی عوامل اقتصادی - اجتماعی مرتبط با امنیت غذایی خانوارهای مناطق شهری و روستایی استان خوزستان. *فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی ایران*، ۸۳، ۱۱۳-۱۳۶.
- پوراحمد، احمد؛ مهدی، علی و مهدیان بهمنیری، معصومه. (۱۳۹۴). تحلیل تأثیر اجرای طرح هدف‌مندی یارانه‌ها بر شاخص‌های سلامت شهری (سلامت تغذیه و امنیت غذایی)، در منطقه‌های چهارگانه کلان‌شهر قم. *پژوهش‌های جغرافیایی انسانی*، ۴۷ (۳)، ۵۰۷-۵۲۷.
- جان‌پرور، محسن؛ بهرامی‌جاف، ساجد؛ صالح‌آبادی، ریحانه و مازندرانی، دریا. (۱۴۰۰). فراتحلیل کیفی روش و نتایج پژوهش‌های مرتبط با بازارچه‌های مرزی در ایران. *جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای*، ۱۹ (۱)، ۱۷۷-۲۰۳.
- جعفری‌ثانی، مریم و بخشوده، محمد. (۱۳۸۷). بررسی توزیع مکانی فقر و ناامنی غذایی خانوارهای شهری و روستایی به تفکیک استانی در ایران. *اقتصاد کشاورزی و توسعه*، ۱۶ (۶۱)، ۱۰۳-۱۲۳.
- جمالی، محمد؛ ذوالفقارطلب، مصطفی و هاشمی، سید احمد. (۱۳۹۳). پیشینه تاریخی برنامه جهانی کنترل جمعیت. *فصلنامه تاریخ پزشکی*، ۶ (۲۰)، ۱۶۱-۱۹۱.
- جمینی، داود؛ امینی، عباس؛ قادرمرزی، حامد و توکلی، جعفر. (۱۳۹۶). امنیت غذایی و پیامدهای آن در مناطق روستایی، مطالعه موردی شهرستان روانسر. *مجله آمایش جغرافیایی فضا*، ۷ (۲۴)، ۱۳۰-۱۱۳.
- چراغی، مهدی. (۱۴۰۱). کاربرد مدل حکمن در تعیین عوامل مؤثر بر انتخاب استراتژی‌های مقابله با ناامنی غذایی، بخش حلب شهرستان ایجرود. *فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۱۱ (۱)، ۲۲۶-۲۰۹.
- چراغی، مهدی؛ محمدی یگانه، بهروز و اسکندری شهرکی، زهرا. (۱۳۹۷). تحلیل عوامل جغرافیایی مؤثر در امنیت غذایی خانوارهای روستایی (مطالعه موردی: شهرستان زنجان). *مهندسی جغرافیایی سرزمین*، ۲ (۳)، ۵۸-۴۷.
- حقیقیان رودسری، آرزو؛ عجمی، مرجان؛ داوودی، سیدحسین و محمدی نصرآبادی، فاطمه. (۱۳۹۸). مروری بر سیاست‌گذاری مبتنی بر شواهد در راستای پایداری نظام غذا و تغذیه سالم. *مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران*، ۲۹ (۱۸۰)، ۱۵۲-۱۶۴.
- خسروی‌پور، بهمن؛ درانی، منا و مهرباب قوچانی، امید. (۱۳۹۶). بررسی سنجش وضعیت ناامنی غذایی خانوارهای شهرستان باوی. *فصلنامه راهبردهای توسعه روستایی*، ۴ (۲)، ۲۳۱-۲۴۶.
- رحیمی‌مقدم، سجاد؛ مهدوی دامغانی، عبدالمجید؛ اکبری‌پور، مریم؛ سجادیان، مسعود و رفیعی صدر، نسرين. (۱۳۹۴). بررسی وضعیت امنیت غذایی در شهرستان پلدختر. *مجله کشاورزی بوم‌شناختی*، ۵ (۲)، ۸۹-۹۷.
- رستگار، یاسر و محمدی، فریبرز. (۱۳۹۹). دلالت‌های معنایی خانه در میان ساکنین مسکن مهر: خانه به‌مثابه امری پروبلماتیک. *مطالعات جامعه‌شناختی شهری*، ۱۰ (۳۶)، ۱-۲۶.
- رضایی‌فرو، مریم؛ خلیلیان، صادق و نجفی علمدارلو، حامد. (۱۴۰۱). پراکنش مکانی ناامنی غذایی در منطقه‌های شهری و روستایی ایران. *اقتصاد کشاورزی*، ۱۶ (۱)، ۱۳۵-۱۲۱.
- رضایان، فیروز و ستاری دولت‌آباد، امیر. (۱۳۹۶). فراتحلیل کاربرد روش‌های پژوهش در علوم اجتماعی. *رشد آموزش علوم اجتماعی*، ۲۰ (۱)، ۳۴-۳۷.
- سعدی، حشمت‌الله و وحدت‌مودب، هاجر. (۱۳۹۲). سنجش میزان امنیت غذایی زنان سرپرست خانوار و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه

- موردی شهرستان رزن). نشریه زن در توسعه و سیاست، ۱۱ (۳)، ۴۱۱-۴۲۶.
- سلیمانی، فریبا. (۱۳۹۵). ارزیابی امنیت غذایی در ایران (مطالعه موردی شهر ایوان). پایان نامه کارشناسی ارشد آگرو لوژی، پژوهشکده علوم محیطی، دانشگاه شهید بهشتی.
- سواری، مسلم و غنیان، منصور. (۱۳۹۸). تحلیل چالش‌ها و راهبردهای بهبود امنیت غذایی در خانوارهای روستایی ایران با تحلیل سلسله‌مراتبی. روستا و توسعه، ۲۲ (۸۷)، ۵-۱۲۳.
- سواری، مسلم و غنیان، منصور. (۱۳۹۷). تحلیل اثر ریسک‌های معیشتی بر ناامنی غذایی در خانوارهای روستایی شهرستان دیواندره. فصلنامه پژوهش‌های روستایی، ۹ (۴)، ۵۹۴-۶۰۷.
- شاهولی، منصور و بهروزه، سمیرا. (۱۳۹۵). الگوی اسلامی - ایرانی امنیت غذایی روستاییان ایران (مورد مطالعه: جنوب استان کرمان). مجله اقتصاد و توسعه منطقه‌ای، ۲۳ (۱۲)، ۱۵۱-۱۲۲.
- شعبان‌زاده خوشرویی، جاودان؛ اسفنجاری، ابراهیم و کناری، رضا. (۱۴۰۰). ارزیابی اثر سطوح درآمدی بر امنیت غذایی خانوارها در استان تهران. اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۳۰ (۱۱۷)، ۱۵۵-۱۸۶.
- شعبان‌زاده خوشرویی، مهدی و حسینی، سید صفدر. (۱۴۰۰). بررسی عوامل مؤثر بر امنیت غذایی خانوارها در استان تهران. اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال ۲۹ (۱۱۵)، ۳۰۹-۲۳۷.
- شکری، نعیم و عساری آرانی، عباس. (۱۳۹۹). ارزیابی عوامل مؤثر بر امنیت غذایی در استان کرمانشاه (کاربرد روش رگسیون لجستیک). تحقیقات اقتصاد کشاورزی، ۱۲ (۱)، ۲۰۲-۱۸۱.
- عارف‌زاده، تینا؛ مشهدی میقانی، ژیلا و مطلق، معصومه. (۱۴۰۰). واکاوی ارتباط سرمایه اجتماعی با سبک زندگی: فراتحلیلی از تحقیقات پیشین در ایران. فصلنامه جامعه‌شناسی ایران، ۴ (۲)، ۲-۲۹.
- عزیزخانی، فرشید؛ عیوضی، محمدرحیم؛ مختاریان پور، مجید و اسمعیلی گیوی، محمدرضا. (۱۴۰۰). آینده‌های مصرف پایدار غذا در کلان‌شهر تهران. نشریه علوم تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۲۱ (۶۳)، ۲۱۷-۲۳۲.
- عیسی‌پره، کبری. (۱۳۹۵). ارزیابی وضعیت ناامنی غذایی خانوار در نواحی روستایی شهرستان دزفول. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی رامین خوزستان، دانشکده مهندسی زراعی و عمران روستایی.
- کیان، فاطمه. (۱۳۹۳). بررسی امنیت غذایی در نواحی شهری و روستایی استان البرز. پایان نامه کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس.
- قربانی، محمدرحیم؛ کشکر، سارا و هنری، حبیب. (۱۴۰۱). فراتحلیل شاخص‌های مؤثر بر عملکرد نظام آموزش عالی علوم ورزشی در ایران. رویکردهای نوین ورزشی، ۱۰ (۳۶)، ۸۱-۹۶.
- قلی‌زاده، حیدر؛ رستمیان مطلق، زهره؛ بادسار، محمد و شمس، علی. (۱۳۹۶). فرهنگ و دانش تغذیه‌ای و ارتباط آن با ناامنی غذایی در خانوارهای روستایی شهرستان کرمانشاه. فصلنامه پژوهش‌های روستایی، ۸ (۱)، ۶۷-۵۷.
- فتح‌اللهی کلام‌بحری، سعدی. (۱۳۹۴). بررسی عوامل مؤثر بر امنیت غذایی خانوارهای روستایی در شهرستان نهاوند. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته توسعه روستایی، دانشکده اقتصاد و توسعه کشاورزی، دانشگاه تهران.
- محمدی، حامد. (۱۴۰۰). تحلیل مضمون توانمندسازی شهروندان در پرتو اسناد بالادستی نظام اداری ایران. فصلنامه حقوق اداری، ۸ (۲۷)، ۱۶۱-۱۹۰.
- موسوی‌نسب، الهه و رحمانی، رهام. (۱۳۹۴). وضعیت امنیت غذایی در گروه‌های مختلف درآمدی (مطالعه موردی شهرستان بویراحمد). اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۲۳ (۹۲)، ۲۱۷-۲۴۵.
- نیازی، محسن؛ اسلامی بناب، سید رضا؛ منتظری خوش، حسن و سخایی، ایوب. (۱۳۹۷). فراتحلیل مطالعات رابطه بین سبک زندگی و هویت اجتماعی. فصلنامه علوم اجتماعی، ۱۵ (۲)، ۲۶۷-۲۳۷.
- نوروزی، فریبا؛ صالحی، اسماعیل و خستو، مریم. (۱۳۹۸). فراتحلیل مطالعات انجام شده در حوزه عدالت فضایی. فصلنامه جغرافیا و

آمایش شهری، ۹ (۳۳)، ۸۳-۱۰۴

یوسف‌نیا پاشا، مجید و برزگر، ماریا. (۱۳۹۶). توسعه کالبدی مناسب زمین و محیط‌های روستایی ایران با تأکید بر تولید پایدار غذا، فصلنامه مسکن و محیط روستا، ۳۶ (۱۵۷)، ۵۳-۶۸

References

- Aborisode, B., & Bach, C. (2014). Assessing the pillars of sustainable food security. *Eur Int J Sci Technol*, 3(4), 117-125.
- Afkhami Aqda, S., Salem, A. A., & Taherpour, J. (2022). Individual factors affecting the nutrition security of households in the urban areas of Iran. *The Journal of Economic policy*, 13 (26), 31-59. (In Persian).
- Aghamiri, H.S. (2021). The place of citizen participation in the urban green economy with emphasis on food security, (case study: District 4 of Tehran Municipality). *Sustainable Delopment and Geographic Environment*, 3(4), 142-155. (In Persian).
- Akbari, M., Pishbahar, E., & Dashti, G. (2020). Identifying the effective factors on food insafety in Iranian Rural Households: Application of generalized ordered logit model. *Journal of Applied Economics Studies Iran*, 9 (35), 91-125, (In persian).
- Akbarpoor, M., Mahdavi Damghani, A., Deihimfard, R., & Weisi, H. (2016). assessment of the food security status in marvdasht county. *journal of agroecology*, 6 (1), 1-10. (in persian).
- Akparibo, R., Aryeetey, R. N. O., Asamane, E. A., Osei-Kwasi, H. A., Ioannou, E., Infield Solar, G., & Cecil, J. E. (2021). Food security in Ghanaian urban cities: a scoping review of the literature. *Nutrients*, 13(10), 15-36.
- Arayesh, M.B. & Fatollahi, Z. (2021). Designing a Food Security Pattern for Rural Households in Ilam Province of Iran: Application of Grounded Theory. *Village and Development*, 23 (4), 61-88.(In Persian).
- Arefzadeh, T., mashhadi, J., & motlagh, M. (2021). Analysis of the relationship between social capital and lifestyle: A meta-analysis of previous studies in Iran. *Political Sociology of Iran*, 4(2), 1-29(In Persian).
- Azizkhani, F., Eivazi, M. R., Mokhtarianpour, M., & Esmaili Givi, M. R. (2022). Alternative futures of food consumption in Tehran metropolis. *Journal title*, 21 (63), 217-232(In Persian).
- Bagheri, A. R., & Rafat-Nejad, S. (2019). Compilation of food security measurement model in J.A. . ۱۳۳-۱۰۷، ۳۱، نشریه پدافند غیرعامل و امنیت، (In Persian).
- Baladi, M. (2021). *Applying the approach of advance planning in preparing to deal with the food insecurity crisis in the event of an earthquake in Tehran*. Master's thesis in the field of urban engineering, urban planning, Isfahan University of Arts (In Persian).
- Battersby, J., & Haysom, G. (2018). *Linking urban food security, urban food systems, poverty, and urbanisation*. Urban Food Systems Governance and Poverty in African Cities; Battersby, J., Watson, V., Eds, 56-67.
- Bezu, D. C. (2018). *A review of factors affecting food security situation of Ethiopia: From the perspectives of FAD, economic and political economy theories*. *Int. J. Agric. Innov. Res*, 6, 2319-2473.
- Burchi, F., & De Muro, P. (2016). From food availability to nutritional capabilities: Advancing food security analysis. *Food Policy*, 60, 10-19.
- Cabannes, Y., & Marocchino, C. (Eds.). (2018). *Integrating food into urban planning*. UCL Press.
- Candel, J. J. (2014). Food security governance: A systematic literature review. *Food Security*, 6(4), 585-601.
- Cheraghi, M. (2018) Determining factors of the selection of strategies to combat food insecurity using Hackman's model, a case: Halab District, Ijrud County. *Journal title*, 11 (39), 209-226. (In Persian).
- Charaghi, M., yeghaneh, B., & eskandari shahraki, Z. (2018). Analysis of Geographic factors affectig tee of rrr al hoss elll ” fddd seccr ity Cae tt yyy: township of Zanjan. *Geographical*

- Engineering of Territory*, 2(3), 47-58. (In Persian).
- Eskandari Shahraki, Z., Mohammadi yeghaneh, B., Einalia, J., Charaghi, M. (2022). Exploring the effects of sustainable tourism on the food security of rural households Case study: tourist target villages of the township Ardal. *Geographical Planning of Space*, 12(1), 35-49(In Persian).
- FAO. (2003). *Trade Reforms and Food Security*. food and agriculture organization of the United Nations, Rome.
- FAO. (2005). *Assessment of the world food security situation*. Committee on World Food Security, Thirty-First Session, May 23-26, 2005, Food and Agricultural Organization, Rome, Italy.
- FAO. (2011). *Good Food Security Governance: The Crucial Premise to the Twin-Track Approach*. Background paper. ESA Workshop, FAO, Rome.
- Fathollahi Kalam-Bahri, S., (2014). *Study of factors affecting the food security of rural households in Nahavand city*. Master's thesis in the field of rural development, Faculty of Economics and Agricultural Development, University of Tehran (In Persian).
- Galli, F., Hebinck, A., & Carroll, B. (2018). Addressing food poverty in systems: governance of food assistance in three European countries. *Food Security*, 10(6), 1353-1370.
- Gunaratne, M. S., Radin Firdaus, R. B., & Rathnasooriya, S. I. (2021). Climate change and food security in Sri Lanka: towards food sovereignty. *Humanities and Social Sciences Communications*, 8(1), 1-14
- Ghorbani, M. H., Keshkar, S., & Honari, H. (2022). Meta-analysis of the factors affecting the performance of the higher education system in sports sciences in Iran. *رویکردهای نوین ورزشی*. 10 (36), 81-96(In Persian).
- Gholizadeh, H., Rostamian Motlagh, Z., Badsar, M., & Shams, A. (2017). Culture and Nutrition Knowledge, and Their Relationship with Food Insecurity among Rural Households in Kermanshah County, Iran. *Journal of Rural Research*, 8(1), 54-67. (In Persian).
- Haghighian Roudsari, A., Ajami, M., Davoodi, H., & Mohammadi-Nasrabadi, F. (2019). A Review of Evidence-Informed Policy Making in Sustainable Healthy Food and Nutrition Systems. *J Mazandaran Univ* (180),152-164. (In Persian).
- Isa-Pere, K. (2015). *Assessment of household food insecurity in rural areas of Dezful city*. Master's thesis, Ramin Khuzestan University of Agriculture and Natural Resources, Faculty of Agricultural Engineering and Rural Civil Engineering. (In Persian).
- Jafari Sani, M., & Bakhshoodeh, M. (2008). Investigating poverty and food insecurity distribution over space in rural and urban areas of Iran. *Agricultural Economics and Development*, 16(1), 103-123(In Persian)
- Jamali, M., Mostafa, Z., & Hashemi, S. A. (2015). Historical Background of Global Population Control Program. *Tārīkh-i Pīshkākī*, 6(20), 161-191. (In Persian)
- Jamini, D., Amini, A., Qadermarzi, H., & Tavakoli, J. (2017). Food security and its implications on rural areas. *Geographical Planning of Space*, 7(24), 113-130. (In Persian).
- Janparvar, M., Bahrami Jaf, S., salehabadi, R., & Mazandarani, D. (2021). The Meta-Qualitative Analysis of the Methodology and the Research Findings on Border Markets in Iran. *Journal of Geography and Regional Development*, 19(1), 205-179. (In Persian).
- Karthika, D. P., & Karthikeyan, P. (2016). Urbanization, food insecurity and agriculture—challenges for social sustainable development. *Problemy Ekorozwoju—Problems of Sustainable Development*, 12(1), 157-162.
- Koorraviporr, B., Dorani, M., & Ghoochahi, O. (2022). Investigating the Food Insecurity of the Bawi Township. *Rural Development Strategies*, 4(2), 231-246 (In Persian).
- Kian, F. (2013). *Survey of food security in urban and rural areas of Alborz province*. master's thesis on agricultural extension and education, Faculty of Agriculture, Tarbiat Modares University (In Persian).
- Mabuza, N., & Mamba, S. F. (2022). Food insecurity, food insecurity determinants and coping

- strategies in the urban space—The experience of low-income households of Msunduzi in Mbabane. *Social Sciences & Humanities Open*, 6(1), 100271.
- Mechlem, K. (2004). Food Security and the Right to Food in the Discourse of the United Nations. *European Law Journal*, 10(5), 631-648.
- Minichini, A. (2019). *The food system in cities an exploration of systemic urban food governance: the case of Almere*. MSc Environmental Policy Group Wageningen University and Research.
- Maxwell, D. (1999). The political economy of urban food security in Sub-Saharan Africa. *World Development*, 27(11), 1939-1953.
- Mohammadi, H. (2021) Thematic analysis of citizen empowerment in the light of upstream documents of the Iranian administrative system. 8 فصلنامه حقوق اداری (27), 161-190(In Persian).
- Mousavi Nasab, E., & Rahmani, R. (2016). Food Security Status in Different Income Groups (Case Study: Boyer-Ahmad City). *Agricultural Economics and Development*, 23(4), 217-245(In Persian).
- Muzerengi, T., Khalema, E. N., & Zivenge, E. (2021). The synergistic relationship between Amartya Sen entitlement theory and the systems theory in developing a food security implementation model in Matabeleland South Province, Zimbabwe. Jambá. *Journal of Disaster Risk Studies*, 13(1), 1-7.
- Niazi, M., Eslami Bonab, S. R., Montazery Khosh, H., & Sakhaei, A. (2019). Meta-analysis of Studies on the Relation between Lifestyle and Social Identity. *Journal of Social Sciences Ferdowsi University of Mashhad*, 15(2), 237-267(In Persian).
- Noroozi, F., Salehi, D., & Khestoo, D. (2019). Meta-Analysis of Studies in the Field of Spatial Justice. *Geography and Territorial Spatial Arrangement*, 9(33), 83-104. (In Persian).
- Pakravan-Charvadeh, M. R., Hosseini, S. S., & Nori Naeini, S. (2020). Determining Socio-economic Factors Associated with Household Food Security in Rural and Urban Areas in Khuzestan Province. *Iranian Journal of Economic Research*, 25(83), 113-136. (In Persian).
- Pangaribowo, E. H., Gerber, N., & Torero, M. (2013). *Food and nutrition security indicators: a review*. Working Papers 147911, University of Bonn, Center for Development Research (ZEF).
- Perez-Escamilla, R., Gubert, M. B., Rogers, B., & Hromi-Fiedler, A. (2017). Food security measurement and governance: Assessment of the usefulness of diverse food insecurity indicators for policy makers. *Global Food Security*, 14, 96-104.
- Pourahmad, A., Mahdi, A., & Mahdian Bahnamiri, M. (2015). Analysis of Iran Subsidy Plan and Its Influence on Health Nutrition and Food Security as One of the Urban Health Indices in the Tetraploid Regions of Qom Megalopolis. *Human Geography Research*, 47(3), 1-12. (In Persian).
- Rahimi Moghaddam, S., Mahdavi Damghani, A., Akbarpoor, M., Sajadian, M., & Rafiei Sadr, N. (2015). Investigating food security in poldokhtar county. *journal of agroecology*, 5(2), 89-97. (In Persian).
- Rastegar, Y., & Mohammadi, F. (2020). The semantic implications of the home among the residents of Mehr housing: Home as a problematic. *Urban Sociological Studies*, 10(36), 133-158(In Persian).
- Rezaeifar, M., Khalilian, S., & Najafi Alamdarlo, H. (2022). Spatial distribution of food insecurity in urban and rural areas of Iran. *Agricultural Economics*, 16(1), 99-121. (In Persian).
- Salih, M. A. (2009). *Governance of Food Security in the 21 st Century*. In Facing Global Environmental Change (pp. 501-507). Springer, Berlin, Heidelberg.
- Saadi, H., & Vahdat Moaddab, H. (2013). Assessment of female-eeaeed oossehll d' foo security and the affecting factors; Case Study: Women in Razan City. *Woman in Development & Politics*, 11(3), 411-426. (In Persian).
- Savari, M., & Ghanian, M. (2019). Analysis of Challenges and Strategies for Improving the Food Security in Iranian Rural Households Using Hierarchical Analysis. *Village and Development*, 22(3), 95-124. (In Persian).
- Savari, M., & Ghanian, M. (2019). Analysis of the Effect of Livelihood Risks on Food Insecurity

- in Rural Households in Divandarreh County. *Journal of Rural Research*, 9(4), 594-607(In Persian).
- Scanlan, Stephen J. (2003) Food Security and Comparative Sociology. *International Journal of Sociology*, 33 (3), 88-111.
- Shabanzadeh-Khoshrody, M., Javdan, E., & Esfanjari Kenari, R. (2022). Assessing the Effect of Income Levels on Food Security of Households in Tehran Province. *Agricultural Economics and Development*, 30(1), 155-186. (In Persian).
- Shahvali, M., & Behroozeh, S. (2017). The Islamic-Iranian Food Security Model for Iranian Rural People (Case: South of Kerman Province). *Journal Of Economics and Regional Development*, 23(12), 122-151. (In Persian).
- Shamah-Levy, T., Mundo-Rosas, V., Flores-De la Vega, M. M., & Luiselli-Fernandez, C. (2017). Food security governance in Mexico: How can it be improved?. *Global Food Security*, 14, 73-78.
- Shokri, N., & Assari Arani, A. (2020). Evaluating the Factors Affecting Food Security in Kermanshah province (Application of Quantile Regression Technique). *Agricultural Economics Research*, 12(45), 181-202. (In Persian).
- Smit, W. (2016). Urban governance and urban food systems in Africa: Examining the linkages. *Cities*, 58, 80-86.
- Stecyk, K. (2018). Good governance of food security in Nunavut. *J Food Res*, 7(4), 7-22.
- Steenkamp, J., Cilliers, E. J., Cilliers, S. S., & Lategan, L. (2021). Food for thought: Addressing urban food security risks through urban agriculture. *Sustainability*, 13(3), 1267.
- Soleimani, F. (2016). *Evaluation of food security in Iran (case study of Ivan city)*. Master's thesis in Agrology, Research Institute of Environmental Sciences, Shahid Beheshti University (In Persian).
- Song, S., Goh, J. C., & Tan, H. T. (2021). Is food security an illusion for cities? A system dynamics approach to assess disturbance in the urban food supply chain during pandemics. *Agricultural Systems*, 189, 103045.
- Sonnino, R. (2009). Feeding the city: Towards a new research and planning agenda. *International Planning Studies*, 14(4), 425-435.
- Szabo, S. (2016). Urbanization and Food Insecurity Risks: Assessing the Role of Human Development. *Oxford Development Studies*, 44 (1), 28–48,
- Tacoli, C. (2019). Editorial: The urbanization of food insecurity and malnutrition. *Environment and Urbanization*, 31 (2), 371-374.
- Yousefniapasha, M., & Barzegar, M. (2017). Physical Development of Rural Settlements in Iran and Enhancing Sustainable Food Production. *JHRE*, 36 (157), 53-68. (In Persian).
- Zerbian, T., & de Luis Romero, E. (2021). The role of cities in good governance for food security: lessn frmmaa dri'' rr ban fddd ttrategy. *Territory, Politics, Governance*, 12, 1-19.
- Zhong, T., Si, Z., Scott, S., Crush, J., Yang, K., & Huang, X. (2021). Comprehensive food system planning for urban food security in Nanjing, China. *Land*, 10(10), 1090.